

Tereziánská iniciativa 88

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

listopad 2017

Foto: Michal Stránský

Bubnování na nádraží v Bubnech

16. říjen v Praze – už tradičně na Židovském hřbitově na Vinohradech, u Parkhotelu a v Památníku ticha v Bubnech

Dagmar Lieblová položila květiny na Židovském hřbitově (foto MiS)

Věra Štinglová a Edita Jindrová před Parkhotelem (foto MiS)

Jako obvykle se v tento den, na nějž připadá výročí začátku deportací do Lodže a Terezína, sešla delegace členů Terezínské iniciativy u pamětního kamene lodžským na Židovském hřbitově na Vinohradech, aby položila květiny.

Opět byli přítomni i zástupci Dolnosaského spolku pro podporu Terezína.

Letos došlo k malé změně – kytici na Židovském hřbitově položila Dagmar Lieblová a později u pamětní desky na zdi Parkhotelu květiny položily (zavěsily) Věra Štinglová a její sestra Edita Jindrová.

A pak už vypuklo – dá se říci, že tradiční – bubnování v Bubnech. Bubnování proti tichu mlčící většiny, bubnování, které připomínalo tento neblahý den v dějinách českých židů, den, který by měl být neblahý i pro většinu Čechů. Nevím, zda skutečně je nebo není, ale v Bubnech ve vznikajícím Památníku ticha, Památníku šoa bylo přítomno hodně lidí. A nejen nás členů Terezínské iniciativy.

A bubnovalo se, občas vyšel na podium někdo, kdo chvíli promluvil a třeba říci, že projevy byly velmi civilní, krátké, a tedy dobře poslouchatelné.

Odpoledne střídavě moderovali Pavel Štingl a Tomáš Töpfer a za mikrofonem se vystřídali režisérka Helena Třeštíková, filozof Václav Bělohradský, vojenský historik podplukovník Eduard Stehlík, sochař Jaroslav Róna a Eva Erbenová.

Na závěr příjemného odpoledne plného sluníčka označili žáci a studenti Přírodního gymnázia jménem zatím neexistující a v budoucnosti snad opravdové ulice Nicholase Wintona.

Ještě je třeba vyzdvihnout snahu Pavla Štingla a jeho spolupracovníků, kteří chtějí vybudovat důstojný Památník šoa na bubenském nádraží. A díky patří také Přírodní škole, jejíž žáci nejen pojmenovali dosud neexistující ulici, ale s příkladnou a dojemnou péčí o návštěvníky byli velmi příjemnou pořadatelskou službou celé akce.

Michal Stránský, foto Matěj a Michal Stránský

Bubnování v Bubnech moderovali Pavel Štingl a Tomáš Töpfer (foto MiS)

Helena Třeštíková (foto MiS)

Václav Bělohradský (foto MiS)

Eduard Stehlík (foto MiS)

Jaroslav Róna (foto MiS)

Eva Erbenová (foto MaS)

Symbolické pojmenování ulice Nicholase Wintona (foto MaS)

S mladistvým entuziasmem a velkým umem

předvedli v sobotu a v neděli 14. a 15. října v syrovém prostoru odbavovací haly nádraží v Bubnech hudebníci, herci a tanečníci skupiny BodyVoiceBandu (absolventi DAMU) hudebně dramatickou skladbu E. F. Buriana Vojna. Přestože jde o dílo, kterému je přes osmdesát let (poprvé je v D 35 uvedl Emil František Burian v roce 1935), neztratilo nic ze své avantgardy, kterou zřejmě obdivovali už někdejší diváci premiéry.

Děj příběhu se skládá z upravených lidových písní a básní sesbíraných Karlem Jaromírem Erbenem a má šest částí – Masopust, Svatby, Odvod, Hřbitov, V zázemí a Na frontě. Hudební doprovod s výraznými jazzovými prvky dokáže i dnes upoutat spoustu mladých lidí, kterými bylo hlediště na upravených *praktikáblech* do posledního místa zaplněno.

Škoda, že tam v sobotu bylo tak málo členů TI. (Byli jsme tam pouze dva.) V neděli byla účast členů TI lepší, ale i tak mohla být větší. Zázitek stál totiž za to.

Představení režírovala Jaroslava Šiktancová, která také byla přítomna. Choreografie: Martin Pacek, dramaturgie: Zuzana Burianová, hudební aranžmá a nastudování: Zdeněk Dočekal, Dušan Navařík, Matěj Kroupa.

Hráli, zpívali a tančili: Vojtěch Bartoš, Petr Buchta, Marta Dancingerová, Jakub Koudela, Tereza Krippnerová, Eva Leimbergerová, Marek Mikulášek, Richard Jaroslav Müller, Kristýna Podzimková, Marie Radová, Marie Štípková, Štěpán Tretiag, Ondřej Vacke, William Valerián, Iva Vejražková a Tereza Vítů.

Jsem pevně přesvědčen, že o mnohých ještě uslyšíme.

mistran

Jirka Zeimer

Text i kresba: Jiří Vávra, někdejší spolužák z gymnázia v „Křemencárně“

Bylo to ve 30. letech takové skoro pravidlo: Do každé školní třídy o přibližně 30 žáčích chodili jeden či dva „kluci židovský“. Mezi námi „klučíma“ se říkalo, že když je jich víc než tři, je to „vo hubu“, ale když není žádný, tak to „stojí za hovno“.

K nám do primy na Masarykově reálném gymnáziu v Křemencově ulici chodil zprvu jenom jeden, a to žák Jiří Zeimer. Malý, slaboučký, ohnutých zad a tenkých nožiček do X, a proto v tělocviku zcela neschopný stoje spatného. Nikdy nesvedl ani kotrmelec, a proto byl, i pro svou srdeční slabost, od tělocviku osvobozen. Což bylo mezi námi, kluky posedlé fotbálem, hokejem a sportem vůbec, něčím zcela mimořádným a nepochopitelným.

Málokdo si dnes dokáže představit onu až chorobnou „zažranost“ do sportu a trampingu, kterou byli postižení tehdejší mladí lidé. To nebylo jen

pasivní a pohodlné sledování sportu. Televize nebyla, jen rozhlasové reportáže. Ty především prezentoval Josef Laufer, který jedinečně doprovázel celý devadesátiminutový fotbalový zápas sám a s jedinečnou dramatikou a kultivovaností.

Ale co: Ten sport se musel hrát – aktivně a do umdlení, do vyčerpání, do úmoru! Nesportovec byl odpadem. Žádné děvče se ani neohlédlo za mladým klukem, který nebyl opálený, urostlý, štíhlý, svižného kroku, rovného držení těla – hrudník ven, břicho dovnitř. (Mimochodem – T. G. M. byl mezi námi „klučíma“ uctíván zejména pro své držení těla a proto, že téměř ještě v osmdesátce dokázal „vytáhnout“ stojku s perfektně napjatýma nohama. Což my dnes jaksi nedokážeme.)

A děvčatům nevadilo (ba naopak), když se chlapec po rande omluvil slovy „tak já už musím jít, za půl hodiny mám trénink“. V neděli se jezdilo samozřejmě ven do přírody, do lesů, luk a k vodě. Na pramice, kajaky, kanoe i maňasky. Chodilo se pěšky, jezdilo se na kole a v levných vláčcích – proslulá byla posázavská dráha „Praha – Paříž – Dobříš“ za bůra tam i zpět.

Byla to doba prvních trampských osad s vlastnoručně roubenými sruby, doba původních trampských písní, doba Osvobozeného divadla s Ježkovými songy, doba „Děčka“ E. F. Buriana, doba fotbalových hvězd Pláničky, Sobotky, Klenovce, Braineho, Daučika a hokejistů Malečka, Tožičky, Hromádky, doba básníků Nezvala, Seiferta, doba Karla Čapka.

A co do tohoto všeho Jirka Zeimer. Malý, paťatý, slaboučkový, který chodí v neděli v námořnickém oblečku po nábřeží s rodiči na procházku. Jenže tenhle kluk měl tak zvláštní jímavé čokoládové oči mandlového tvaru. I jeho hlas byl sametový, tichý, jakoby věčně omluvný, že byl sotva slyšet. Nevěděli jsme si s ním rady, i když nám bylo známo, že ve třinácti mluví plyně německy, moc dobře anglicky a francouzsky. V počtech byl na hranici geniality a uměl stfelhbitě přepočítávat US dolary na švýcarské franky a na finské marky a ví, jak si dnes stojí akcie General Motors na amsterodamské burze. A co dnes obnáší jeden karát jihoafrických diamantů tamtéž. My jsme zase znali z paměti sestavu FC Liverpool.

Podivný kluk! Jako by nás všechny duševně a zralostí předčil o dobrých deset let. Při mluvním cvičení v hodině češtiny jemným hláskem přednesl kultivovaný úvod o mladém Smetanovi a Fredericu Chopinovi. Pak usedl ke klavíru a zahrál „Plzeňskou polku“ a zejména Chopinovu „Berceuse“ s takovou grácií, tak čistě a citlivě, že jsem podobnou interpretaci slyšel až dlouho po válce na Chopinově festivalu v Mariánských Lázních.

Tím se ovšem Jirka vyhoupl na jeden z nejvyšších stupínků hierarchie ve třídě: brali jsme ho všude s sebou jako raritu, jako vzácného plnokrevníka, je muž přísluší veškerá péče a ochrana – a Jirka růžověl štěstím. Brali jsme ho s sebou i do table-tenisové haly v paláci Černá růže na Příkopech. Tam nás překvapil nadobro. Nebyli jsme zdaleka špatnými hráči, ale Jirka nás smetl ze stolu, aniž by ztratil jediný bod. Už tenkrát si osvojil tužkové držení páčky, s nímž po válce dobyli v table-tenisu Číňané Evropu. Dával míčky tak nezbadatelně falše a rotace, že jsme proti nim nenacházeli obranu. Jenže jakmile

docílil stavu 5:0, omluvil se, neboť jeho srdce bylo slabé a musel si odpočinout. A pak zase oblažil dalšího partnera „nakládačkou“ 5:0 nebo 5:1...

Jednou se u našeho stolu zastavil nevelký, štíhlý a elegantní mladík, a chvíli se soustředěným zájmem pozoroval Jirkovu hru. Nebyl to nikdo jiný než Bohumil Váňa, už tenkrát několikanásobný mistr světa. Byl proslulý svým zdvořilým úsměvem (v Americe mu říkali The smiling Bobby) a výrokem: „Nikdy se na nic nevymlouvej, vítězit musíš, i kdybys hrál vařečkou na roletě.“

Výzva i její přijetí bylo aktem až starofrancouzské zdvořilosti: Mistr světa a Židáček Zeimer! A pak začal gejzír bleskových míčků s nepochopitelnými odkoky, choppy, loby a bekspiny až do stavu 5:4 – ovšem pro Bohouška, který Jirku nijak nešetřil. Pak se Jirka musel omluvit. Mistr mu uznale potřásl rukou, pohládl ho po hlavě a pronesl: „Ty kluku sakramentská, s tebou bych asi měl fujtajbl práci!“

Tak pravil Bohumil Váňa, který byl králem světového table-tenisu až do roku 1948, kdy pro vyčerpání a následnou psychickou poruchu musel svého sportu zanechat. Ten Bohumil Váňa, který i velmi dobrým soupeřům „dával napřed“ 18, 19 ba i 20 bodů, aby je nakonec přece jen porazil (a který se v roce 1944 stal prvním manželem mé nynější choti, v té době jedné z předních table-tenistek s mnoha zahraničními vavříny. Budiž mi tato exkurze do soukromí odpuštěna).

Chvilky v Černé růži byly pro Jirku snad nešťastnější v jeho krátkém životě. Už bylo po Mnichově, kdy do naší třídy přišli další a další „kluci židovský“ ze Sudet a ze Slovenska.

No a pak už „vypukl“ protektorát se všemi důsledky, omezeními, příkazy, zákazy a nařízeními. Ti naši „kluci židovský“ (což byl výraz kamarádký) mizeli z naší třídy jeden za druhým. Do emigrace a bůhví kam. Jen Jirka se svým vážným úsměvem zůstával, kam by také šel. Marné byly naše prosby jeho rodičům: Jejich odpovědí byl jen zádumčivý pohled a povzdechnutí: „Vždyť víte, jak to s ním je. Však s vámi nemohl jet ani na školní výlet parníkem na Zbraslav – jeho srdce by delší cestu neuneslo!“

A mně, jako jedinému „vědoucímu“ se zkušeností z Rakouska po anšlusu roku 1938 zbývalo jen týravé pomyšlení, co všechno bude muset jeho srdíčko unést, až přijde ta zlá hodina. A tak mi nezbyvalo než se skloněnou hlavou mlčet.

Nakonec osud stanovil i ten Jirkův den, kdy se měl s rodiči, každý s kufříkem, dostavit do „Sběrného střediska pro odžidovštění“. Toho rána se jeho srdíčko zastavilo. Navždy nastoupil do „jiného“ transportu mimo dosah hnědé moci – takže jaksi uprchl, vzal roha. A tím i naboural statistické údaje říšských míst, tak precizně a s láskou sestavených. Jak vidno, Židé se ani v tak vážných věcech nezabavili své neskonale troufalosti.

Vzhledem k tomu, že nezemřel ani při transportu ani v Terezíně ani v jiném lágru, ale předem a jaksi mimo, nemohl být zařazen do seznamu obětí holocaustu. A protože zemřel „normálně“, nebylo jeho jméno ani uvedeno na zdi Pinkasovy synagogy.

Nicméně byl náš Jirka odměněn prozítkem smrti v pravý čas. Jen málokomu je to dopřáno.

(Dovětek: Jirkovo jméno bylo přeci jen dodatečně dopsáno na zeď synagogy, do té nekonečné řady jmen životů zmařených a utrápených. Nám však, kteří jsme ho znali, zůstane v paměti vtisknut jeho dětský a jímavý úsměv a jeho štíhlé prsty, tak hravě hladící černobílé klávesy piana.)

*text redakčně zkrátil a upravil
Michal Stránský*

Smutná zpráva

27. 6. 1927 – 5. 11. 2017

Až po redakční uzávěrce tohoto čísla jsme dostali smutnou zprávu, že v neděli 5. listopadu zemřela po krátké nemoci ve věku 90 let

Eva Štichová.

Byla dlouholetou členkou
předsednictva TI
a redakční rady našeho časopisu.

Tváře obětí holocaustu na Pinkasově synagoze

Od 16. října 2017 se mohou lidé setkat s novým a zároveň nezvyklým prvkem v expozici Židovského muzea v Praze. Na venkovní stěně budovy mikve, která je součástí areálu Pinkasovy synagogy v Praze, se vždy po setmění promítají fotografie lidí, kteří nepřežili holocaust. Smyslem této projekce je propojit jména, která jsou napsána na vnitřních zdech synagogy, s tvářemi skutečných osob.

Projekce na Pinkasově synagoze je jedním z kroků k postupné modernizaci expozic, kterou hodlá Židovské muzeum uskutečnit v nejbližších letech. Zpočátku se Muzeum setkalo s nepochopením památkářů Magistrátu hl. m. Prahy, ale po opakovaném odvolání se nakonec podařilo získat souhlas Ministerstva kultury. Na štít mikve se tedy nyní promítá smyčka složená z 52 pečlivě vybraných fotografií.

Podle PhDr. Jany Šplíchalové ze Židovského muzea, která má projekci po obsahové stránce na starosti, navazuje tato nová část expozice na původní záměr první poválečné ředitelky Židovského muzea Hany Volavkové. Ta navrhla využít ke zřízení památníku obětí synagogy, která už nesloužila původnímu účelu a přitom byla v bezprostřední blízkosti Starého židovského hřbitova. Většina lidí, kteří zahynuli, neměli žádný hrob, a Pinkasova synagoga se tak stala místem jejich symbolického náhrobního kamene. „V tuto chvíli jsme udělali ještě další krok. Pokusili jsme se alespoň k některým jménům napsaným na zdech synagogy přiřadit skutečnou tvář. Plocha, na niž se fotografie promítají, je spíš komorní, nechtěli jsme, aby to působilo nepatřičným dojmem,“ dodává Jana Šplíchalová, která nám odpověděla i na další otázky.

Jak jste získávali fotografie?

Snažila jsem se vybrat fotografie lidí z rodin, na které máme kontakty a s jejichž souhlasem jsme je použili. Také jsme usilovali o to, aby byla zastoupena různá místa, kam byli čeští Židé deportováni a aby tam byli také lidé, u kterých není známo, kde zahynuli.

Podle jakého klíče jste fotografie pro projekci vybírali?

Chtěla jsem, aby úvodní a závěrečná fotografie zcela jasně vypovídaly o tom, že se vztahují k deportacím. Na první fotografii je člověk z Kolína odcházející do transportu – nese plno zavazadel označených transportním číslem, na sobě má židovskou hvězdu. Víme o něm, že žil ve smíšeném manželství a na obrázku je se svými dětmi. Závěr patří mladé dívce, které bylo tehdy 22 let – její fotku jsme získali náhodou teprve nedávno. Je vyfocená den před transportem v takové trochu vzdorovité póze a je doslova ověšená zavazadly, která jsou opět označena číslem. Myslím, že obě tyto fotografie jsou hodně vypovídající.

Další fotky jsem se snažila vybrat tak, aby jasně dokladovaly, že všichni ti zobrazení lidé měli své soukromí, rodinný i pracovní život, ženili se, navštěvovali kroužky, sportovali, děti si hrály s hračkami... Přitom když nemají na sobě hvězdu, tak není vůbec poznat, že jde o Židy.

Od začátku projekce se na nás obrátilo poměrně dost lidí, kteří nabízejí další fotografie. Toho si moc vážíme, protože je tím získáme i do našich sbírek. Máme v plánu vytvořit ještě další dvě takové smyčky. Stávající projekci i nově připravované zajišťuje firma Metamechanics.

Setkala jsem se s názorem, že by promítání fotek obětí mohlo působit znevažujícím dojmem, že kolem Pinkasovy synagogy chodí lidé z různých restaurací a může se jim zdát divné, když vidí osoby v nemoderním oblečení. Budete nějak sledovat reakce lidí?

Samozřejmě, hlavně na muzejním facebooku. Tam sledujeme reakce na všechno, co se týká Židovského muzea.

Setkali jste se s něčím podobným ve světě?

Nevím o tom, že by někde byla podobná projekce, ale v posledních letech je trend pořádat výstavy nebo jejich části v exteriérech. To se také občas setkává s kritikou, ale pozitiva určitě převažují. Když je expozice ve veřejném prostoru, tak se zvyšuje pravděpodobnost, že tematika zaujme i někoho, kdo by do muzea nepřišel. Zasáhne to tedy širší veřejnost.

V Pinkasově synagoze je v současnosti také výstava dětských kreseb. Ty by měly být v budoucnu umístěny do prostor současné Galerie Roberta Guttmanna. Co bude v Pinkasově synagoze místo nich?

Chceme zde připravit expozici, která bude ukazovat konkrétní příběhy lidí, kteří zahynuli. Může jít o jednotlivce, rozšířené rodiny či celé komunity. Například máme materiály o jedné velmi široké rodině z Telče, z níž zahynulo

celkem 123 členů. Víme také o jedné komunitě, jejíž všichni členové skončili ve vyhlazovacím táboře v Malém Trostinci. Takové konkrétní osudy bude výstava dokumentovat a byli bychom rádi, kdyby tu mohly být využity i audiovizuální prvky.

Jaké další změny by měly nastat v Pinkasově synagoze?

Nový architektonický návrh propojuje vnitřní prostor Pinkasovy synagogy s venkovním. Novinkou budou hlavně panely v Pinkasově uličce, které přiblíží osudy transportů českých a moravských Židů, tedy těch, jejichž jména nalezne návštěvník uvnitř synagogy. Ukážeme tady různá shromaždiště, odkud byly transporty vypravovány, a jednotlivá místa,

kam směřovaly. V povědomí české veřejnosti je hlavně Terezín a Osvětim, méně se ale ví, že existovala ghetta také v Lodži či Minsku, že na území Generálního gouvěrnementu byla řada pracovních táborů, a kromě Osvětimi existovala i další vyhlazovací střediska, např. Majdanek, Sobibor nebo Malý Trostinec.

Chystáme také digitální rozšíření hlavní expozice, takže si lidé budou moci snadněji najít informace. Pro mnohé návštěvníky je obtížné se v nápisech na zdech zorientovat. Digitální zdroje zprostředkují vyhledávání v databázi obětí šoa, součástí bude i navigační systém usnadňující orientaci v prostoru synagogy.

Za rozhovor děkuje Zoja Franklová

Svobodná škola – škola hodná svého jména

Michaela Vidláková

Chodím do škol všeho druhu, měla jsem posluchače od malých druháků až po vysokoškoláky. Školy české, německé, rakouské, standardní i alternativní. A stále se přesvědčuji o tom, jak nesmírně důležité je mládež ve škole nejen vzdělávat, ale především vychovávat. A právě s tou výchovou se nejspíše setkávám v těch trochu „jiných“ školách. Ať už je to má oblíbená Přírodní škola v Praze se svým širokým záběrem kromě vyučování i mnoha rozmanitých volitelných sportovních, ekologických a historicko-politických činností, ale i různé školy waldorfského typu, některé církevní, také Lauderova škola při pražské Židovské obci. Případá mi, že všechny tyto školy mají něco společného – a to je pěstování mezilidských vztahů, zdravého sebevědomí, samostatného myšlení a vyjadřování – žáci nejsou stádečko, ale společenství individualit.

Letos v říjnu jsem byla pozvána do nedávno nově vzniklé školy v Praze 7, jmenuje se Svobodná škola. Zatím je to jen malá škola: má jen 24 žáků. Věk mých posluchačů byl mezi 10–13 lety. Už než jsme připravili umístění promítací techniky a rozsazení žáků (nebyly tam lavice, seděli na pohodlných sedacích pytlích), začali se se mnou docela bez zábran bavit. I v průběhu vyprávění se stále vynořovaly různé otázky. A když jsem jim svůj příběh o přežití v Terezíně zasazený do rámce dějin holocaustu dovyprávěla a vyzvala je

k další diskusi, přihlásil se jeden 11letý kluk s komentářem, že si myslí, že všechno je osud. A tak jsme spolu začali docela vážně, já ve svých 81 a on ve svých 11 letech naprosto na úrovni jako s dospělým debatovat o roli osudu nebo vlastní vůle v životě člověka, nakolik člověk může svým vlastním jednáním nebo rozhodnutím ten osud ovlivnit. Ukázala jsem na případu naší rodiny, že příchod vichřice a následující poškození střechy táta ovlivnit nemohl, svůj osud však ovlivnil tím, že se z vlastního rozhodnutí dobrovolně přihlásil na práci, což ho zachránilo. Pak ještě další žáci přicházeli s příběhy ze svých rodin, u někomu jsme třeba zjistili, že znám jeho babičku, ptali se, jaké to bylo se vrátit. Učitelé nezasahovali, nenamítali, že jsme přetáhli hluboko do příští vyučovací hodiny. A tak jsme si opravdu pěkně pobesedovali. Bylo mi s nimi moc hezky. A Svobodné škole přeji, aby se takhle rozvíjela dál a hlavně, aby zůstala svobodná.

Blahopřejeme
Bohunce Havránkové k jejím
už druhým pětáctýřicátinám,
které oslavila 17. listopadu.
Hodně zdraví a osobní
spokojenosti!
Předsednictvo
Terezínské iniciativy

Pátrám

po dosud žijících příbuzných těchto osob nebo alespoň tipů, kam se mám obrátit:

Prvním je Ervín Schulz, narozený 7. 10. 1883. Byl to hoteliér z Jihlavy, kde vlastnil Grand hotel. V roce 1939 odešel s rodinou do Prahy. Jeho manželka Vanda spáchala sebevraždu v roce 1939 a jeho dítě, nevím, zda měl syna nebo dceru, stačilo odejít do zahraničí. V evidenci databáze obětí holocaustu jsem našla následující, chybí mi však další podrobnosti:

Transport Ck č. 282, dne 22. 12. 1942 Praha – Terezín. Zahynul v KT Osvětim v roce 1944, pobýval i v Terezíně a transportem EB, č. 2088, dne 18. 5. 1944 odjel z Terezína do Osvětimi.

Vím jen, že moje prateta (sestra mého dědečka) u nich v Jihlavě a poté v Praze sloužila, do té doby než byl nucen odejít do Terezína. Bábí, jak jsem jí říkala, již nežije. Vždy mě zajímalo, co se s touto rodinou stalo, protože pokud jsme se na toto téma bavily, tak o nich pěkně hovořila a vzpomínala, říkala, že to byla hrozná doba. Chtěla bych zjistit o této rodině daleko více, zda někdo z jejich příbuzných ještě žije.

Druhou osobou je paní Susana (Zuzana) Vogelová, narozená 14. 9. 1912 v Praze. Informace o této slečně/paní a její rodině, jsou pouze ze soukromého důvodu. Proto mě zajímá všechno o této osobě a její rodině

*Moc děkuji za případné zprávy.
Mgr. Bc. Zejdová M.
tel. 777 292 219*

TEREZÍNSKÝ UMĚLEC ERICH LICHTBLAU-LESKLY

Pokračování z minulého čísla

Obr. 12 – Lesklého komentář: „Každý o této ženě věděl a znal ji. Stála u brány, když si lidé chodili pro polévku. Čočkovou polévku jsme dostávali zřídka, spíš to byly uvařené slupky. A tato žena dělala následující. Měla hodně misek, do kterých sbírala polévku. S nimi chodila do bloků, kde přebývali nemocní tyfem nebo staří lidé. Ti nemohli jíst chléb, pouze tekutiny. Tam přinášela polévku. Vždy se ptala: Dá si pán polévku? Takhle vypadala.“

6. Zdravotní služby

„Navzdory všemu jsme nepřestali bojovat proti smrti,“ potvrzuje bývalý terezínský chirurg:

„...Kromě hlavní nemocnice jsme zřídili vedlejší nemocnice, dětskou nemocnici, ošetrovnu pro „nevy léčitelné“ a domov pro staré. Pravda, volná kapacita byla minimální, ale stejně každý nemocný, který potřeboval pomoc, dostal lékařské ošetření.

...Je třeba uvést, že v takových hrozných podmínkách, které panovaly v Terezíně, byly možné krevní transfuze a že zejména doktoři a sestry, sami podvyživení, dávali krev.

...Nikdy by nemělo být zapomenuto, že 34 261 lidí zemřelo v Terezíně samotném. Ani v nejhorších dobách epidemií a masových úmrtí se terezínští zdravotníci nikdy nepodávali beznaději a znovu a znovu se snažili udělat pro své pacienty to nejlepší, navzdory stávajícím podmínkám.“

Během epidemií byla urychleně zorganizována oddělení izolace. Když vzrostl drasticky počet pacientů s tuberkulózou, byla zorganizována zvláštní nemocnice na čerstvém vzduchu. Na jaře 1944, před návštěvou komise Červeného kříže, byli nemocní TBC a jejich doktoři deportováni do Osvětimi.

7. Nacistická nařízení, soudy a rozsudky

Kdokoli jste byli, sionista, český nacionalista, křesťan nebo ortodoxní žid, byli jste židem dle narození a byli jste za to trestáni. Žid byl povinen, v souladu s výnosem z února 1942,

Obr. 13 – Terezínka. (nápís na dveřích) Pro muže

Obr. 14 – Denní úmrtnost: 150
Lesklého komentář: „Je to průjem, diarrhoea; říkalo se tomu „terezínka“. Nebylo volného místa: desetitisíce lidí na čtvereční kilometr. Nebyly k dispozici postele v nemocnicích, pouze pro privilegované. Já jsem ležel na podlaze měsíc.“

Obr. – 15 „Povinné salutování.“ Trest: deportace příštím transportem na východ.

uvítat každého, kdo patřil k vedení tábora, SS strážce a české četníky sundáním pokrývky hlavy. Ženy se musely uklonit. Všem osobám v německé uniformě se muselo salutovat stejným způsobem. Když je chtěl vězeň oslovit, předpokládal se provinilý výraz ve tváři. Pakliže nebylo nařízeno jinak, musela se dodržet vzdálenost 1m.

Terezín měl interní vězení, kde byli lidé drženi za malé přestupky. Výnosy soudu byly zveřejňovány v týdenním zpravodaji židovské administrativy, který také zveřejňoval nová pravidla ohledně získávání pozemků, nebezpečí spojená s píchnutím včely apod. Na poslední straně, vedle obrázku bohyně spravedlnosti, bylo možno číst následující: „15. 4. 1944. Soud ghetta odsoudil:

RAUSENBERG a JACOB a, X/1-480 ke 14 dnům vězení. Pachateli je zároveň zakázáno členství v zařízeních ghetta. Pachatel ukradl 10 kilogramů brambor z majetku židovské samosprávy. SELIG a BERNHARD a, X/1-583 k 7 dnům vězení. Pachateli je zároveň zakázáno členství v zařízeních ghetta. Pachatel ukradl 2 kilogramy chleba z majetku židovské samosprávy. PESE L E a, 1/90-11387 k 5 dnům vězení. Pachatel se pokusil dostat jídlo pomocí použití přidělové poukázky někoho jiného.“

Seznamy byly pravidelně obměňovány a jména byla přenášena na jiné seznamy: na deportaci do Osvětimi. Pokud je známo, nikdo z „kriminálníků“ nepřežil. Za „vážné přečiny“ bylo potrestáno celé město. Bylo zakázáno rozsvěcet světla a být na ulicích po 18. hodině, tento zákaz platil i pro kulturní aktivity. 11. listopadu 1943 musela veškerá populace ghetta, kromě nemocných, napochodovat vně hranic ghetta, do bohušovického údolí. Nacistický velitel se doslechl zvěsti o uprchlých vězňích a rozhodl se přepočítat všechny vězně. Zabralo to 12 hodin. Byl zjištěn podvod (na seznamech bylo 30 fiktivních jmen místo jmen uprchlíků). Židovský starší, Jacob Edelstein, za to zaplatil svým životem.

Obr. 16 – Sčítání přítomných: „Musíte být započítán.“ ... Zpět ze sčítání – do ghetta! Nejdříve děti a staří lidé ... listopad 1943, Bohušovické údolí

8. Ghetto mnoha tváří

Evropští židé s sebou přinesli do Terezína veškerou pestrost své vrozené kultury, náboženství a politického smýšlení. „I přes všechny potíže se židé začali dělit na stovky frakcí, jedna proti druhé. To vše by mohlo být komické, kdyby situace nebyla tak vážná. Každý desátý vězeň v Terezíně byl křesťan, ať už to byli luteráni, kalvinisté či česko-moravští

Obr. – 17 ...Ghettoisiert. Pokřtění židé přicházejí Lesklého komentář: Lidé přicházeli oděni v různorodém oblečení. Vypadali naprosto odlišně – lidé z Rakouska vypadali jako Tyroláci. Bylo možno spatřit mnoho národních krojů, dirndlů, mnoho kožesinových čepic. Prostě, říká se, že šaty dělají člověka. Zde bylo možno říci „hvězdy dělají židy“. Dokonce zde byly i jeptišky. Údajně bylo v Terezíně dvanáct náboženských skupin.

bratři. Ale i mezi protestanty a katolíky byla bratrská jednota pravidlem. Každá sekta zvala ostatní na své večerní hodiny.“

Rabín Richard Feder poznamenal: „Křesťané drželi své nedělní mše a my (rabíni) jsme s nimi dobře vycházeli. Svě pohřby pořádali v jiné hale, ale používali stejný pohřební vůz.“

Dr. Rabbi Leo Baeck pozoroval holandské židy dorazivší do Terezína: „... gestapák četl jejich jména... Když jsem ta jména slyšel, ve skutečnosti jsem slyšel dějiny nizozemského židovstva zpět až do sedmnáctého století. Slyšel jsem seznam holandské aristokracie.“

Holandané představovali směsici sefardských židů (unikátní i pro Terezín), jádro amsterodamské portugalsko-židovské komunity. Sefardští židé mohli svobodně praktikovat svoji víru a zastávali nejvyšší pozice v amsterodamském vzdělávacím a státním systému. Celkem 4 894 holandských židů bylo transportováno z Nizozemí v letech 1943 a 1944, hlavně z tranzitního tábora Westerbork. SS deportovali 3 010 holandských židů do Osvětimi; nejméně 169 jich zemřelo v Terezíně. Přežilo asi 1 500.

Obr. 18 – Židovská pořádková policie z transportu tábora Westerbork, Holandsko.

Lesklého komentář: „Skupina deportovaných židů je transportována do Terezína z koncentračního tábora Westerbork. Dva holandsští židovští policajti vpředu mají přes vojenské čepice nasazeny ochranné brýle.“

Obr. 19 – Příjezd židů z Dánska do „terezínských lázní“ ... „Kde se zde dá koupit máslo a vejce?“

Lesklého komentář: Dánským židům řekli, že se jedná o terezínské lázně. Takže nechali všechny věci doma a přijeli elegantně oblečení, v kožších... No, jejich král o ně pečoval, dostali balíčky s jídlem. Byli ubytováni ve zvláštních pokojích po několika málo lidech.

456 židů bylo přivezeno do Terezína z Dánska. Měli štěstí, že se jim dostalo mnohem lepšího zacházení než Holanďanům. Jídlo a ubytování Dánů, kteří byli jako „prominenti“, privilegovaná skupina terezínských vězňů. Takové zacházení reflektovalo zvláštní zájem projevený svým spoluobčanům králem Christianem X. a dalšími Dány nežidovského původu. Více než 90 procentům dánských židů se podařilo uniknout Eichmannovým zatýkáním a transportům díky pomoci rybářů, kněží, studentů, žen v domácnosti atd. Ti, kteří byli posláni do Terezína, dostávali doporučeně balíky s potravinami, peníze, dopisy a další benefity.

Nakonec bylo 423 přeživších „králových“ židů dopraveno zpět domů autobusy Červeného kříže 14.–15. dubna 1945, tj. tři týdny před koncem války. Erich Lesklý zobrazil tento okamžik na jednom ze svých obrázků.

9. Potěmkinova vesnice

Přípravy na návštěvu Komise Mezinárodního červeného kříže (23. 6. 1944) začaly brzy na jaře. Počátkem května byly poslány z Terezína na východ dva transporty, byly v nich slepí, nemocní tuberkulózou a všichni, kteří by mohli pokazit pozitivní image města. Gymnázium, používané jako nemocnice, bylo vyklizeno a „přeměněno“ v synagogu, divadlo a kino ... na střeše gymnázia byla otevřena venkovní kavárna, ostatní drát kolem náměstí byl odstraněn a náměstí přeměněno v park s hudebním altánem, restaurací atd. Po náměstí jezdily koňské povozy.

Obr. 20 – „Obchod s potravinami“ (1944) – klamání Komise Mezinárodního Červeného Kříže ... pouze „cvok“ (hlupák) věřil, že by mohl za ghetto-peníze dostat cukr; Prosim, 1 kg cukru.

Obr. 21 – Pro pány z Červeného kříže (vše je zkrášleno a nazdobeno); (pro židy z ghetta u květin): opravářská dílna umělého chrupu; přijeti 8.00 – 16.00; (nápis na okně: drž hubu a své zuby zdravé)

Obr. 22 – „Jídelní hala“ v barácích ... další bluf pro Červený kříž!

Erich a Eliška krátce po osvobození zrekonstruovali v Československu velkou část fragmentů obrázků, které se Eliška podařilo ukrýt mezi dřevěnými prkny v baráku. V r. 1949 manželé emigrovali do Izraele, později Erich znovu zachytil život v ghettu na obrazech větších velikostí.

Obr. 23 – „Sdílená radost je dvojitá radost“, motto pošty na „známce-povolence“ (pro příchozí desetikilové balíky); (Ne pro každého!)

Lesklého komentář: Ke konci bylo dovoleno dostávat balíky od árijských příbuzných. Byla to zásluha Červeného kříže. Pamatuji si, že v březnu 1945 lidé dostávali desetikilové balíky zvenku. Lidé žádali ty, kteří dostali balíky, aby se s nimi podělili o jídlo. Na poště staří muži nabízeli, že odnesou balíky, za což očekávali nějakou odměnu: „Pane, mohu odnést váš balík?“

Vyznamenání pro Gaby Flatow

V květnu t. r. obdržela Gaby Flatow vyznamenání Spolkové republiky Německo *Kříž za zásluhy*. Vzhledem k tomu, že už několik let žije v Cambridgi, uskutečnil se slavnostní akt v budově německého velvyslanectví v Londýně. Účastnil se ho i zástupce velvyslanectví České republiky Jan Brunner. Vyznamenání jí předal německý velvyslanec ve Velké Británii dr. Peter Ammon, jenž ve svém proslvu mimo jiné řekl:

Bylo to v roce 1992, kdy jste se poprvé setkala s dilem skladatelů z ghetta Theresienstadt/Terezín. Od té doby jste toho hodně napsala a poskytla mnoho rozhovorů o hudbě a hudebnících v Terezíně.

V roce 1994 jste iniciovala první pamětní koncert v Terezíně uvedením děl skladatelů, kteří tam byli vězněni a později zavražděni v Osvětimi... Úspěch této paměťhodné události vás přivedl k založení Nadačního fondu Hans Krása, jehož posláním je připomínat terezínské skladatele...

Zorganizovala jste také mnoho koncertů připomínajících výročí perzekuce Židů a židovských skladatelů. Svou důležitou úlohou jste dokázala, že osobní tragédie nebyly zapomenuty.

Vaše spolupráce s Terezínskou iniciativou, sdružením českých přeživších holocaust, vytvořila most přes propast viny a lidského utrpení.

Z obsáhlého děkovného projevu Gaby Flatow uvádíme: *Od listopadu 1941 do května 1945 trpělo v pevnosti Terezín na 140 000 lidí, mezi nimi stovky vědců a umělců: malíři, spisovatelé, básníci a mnoho hudebníků, kteří nejen účinkovali, ale také skládali.*

„Tváří v tvář smrti nesložíš falešnou melodii,“ touto větou vysvětlovala Eliška Kleinová fenomén tvorby mistrovských skladeb v koncentračním táboře. Po desetiletí neznámé, nyní uváděné v mezinárodních koncertních síních v Evropě, Spojených státech, Japonsku, mistrovská díla, která složil její bratr Gideon, Viktor Ullmann, Hans Krása, Pavel Haas a Ilse Weber, nebo která uváděl dirigent Rafael Schächter, zapomenout nesmíme ani na děti, které zpívaly v Brundibárovi...

Těm všem jsem věnovala svou práci a těm všem věnuji i tuto poctu.

Musím však vzdát poctu i mnoha umělcům naší doby, mnoha politikům, sponzorům, přátelům i členům rodiny... nelze vyjmenovat všechny. Avšak několik zmínit musím: Ty, kteří přežili hrůznou dobu a ve své ušlechtilosti přátelsky hovořili se mnou – Němkou. První z nich byla Eliška Kleinová, pak Karel Berman, Zuzana Růžičková, Felix Kolmer, Hanuš Schimmerling, Eva Herrmannová...

Předsednictvo TI zaslalo Gaby Flatow blahopřání hned 4. 5. 2017.

Dagmar Lieblová

Pohádkový život Věry Štinglové

Než jsem vás, Věro, poznal osobně, znal jsem vaše jméno z titulků televizních pořadů, zejména pohádek. Víím, že jste stála za kamerou. Těch pohádek, jak říkáte, jste natočila za 30 let kolem 400, což je skutečně obdivuhodné číslo.

Ale začněme chronologicky. Kdy a do jaké rodiny jste se narodila?

Narodila jsem se v srpnu 1928 do reformní židovské rodiny jako Věra Arnsteinová. Tatínek měl spolu se strýčkem velkoobchod s textilem, dodávali látky a oblečení. Jako děti (spolu se sestrou Editou) jsme do obchodu rády chodily, protože jsme dostávaly vzorníčky kabátů, kterými jsme pak oblékaly panenky.

Foto Michal Stránský

Rozhovor s Věrou Štinglovou zaznamenal Michal Stránský

Bydleli jsme s rodiči na Starém Městě v třípokojevém bytě ve třetím patře. Jakmile se rodičům začalo dařit lépe, koupil tatínek, zřejmě na hypotéku, dům ve Veverkově ulici na Letné. Dům se jim líbil, byl bílý s modrými okenicemi. Dům nám později sebrali Němci, pak komunisté. Vrátit jsem se tam mohla, až když jsme dům restituovali. Ve vedlejším bytě (přes chodbu) dnes bydlí i moje sestra a v domě bydlí i můj syn. Jsem tam nyní velmi šťastná a spokojená. Než zemřela, bydlela tam i moje babička (maminka maminky), která přežila Terezín a vrátila se do Prahy. Babička zůstala jen v Terezíně. Chránil ji synovec, který měl dřevěnou nohu a pracoval v terezínské dokumentaci. Němci si mysleli, že byl válečným invalidou z 1. světové války, ale nebylo to tak – nicméně mohl ji ochraňovat. Když se babička vrátila po válce do Prahy, přežívaly u ní válečné hladové syndromy, schovávala si do skříně chleba, na který zapomněla a který později nalézala zkažený a plesnivý. Často také plakala, protože se nevrátil její syn a vnuk.

Vy jste ale neprošla Terezínem jako většina českých židů. Pro vás všechny útrapy začaly v Lodži.

V době, kdy přišel do Prahy Heydrich, nebyl Terezín ještě připravený, a tak *odžidovštění* protektorátu začalo transporty do Lodže. Ghetto v Lodži už existovalo. To bylo ještě daleko horší než Terezín. V Terezíně byli židé z Čech mezi svými. My byli mezi vyhladovělými chudými Poláky, jak jsme říkali polským židům. Do Lodže jsem se dostala až třetím transportem, v němž bylo hodně lékařů, v roce 1941. V Lodži byli židé ti nejchudší z chudých. Bohatí stačili včas odejít jinam.

Lodž neměla kanalizaci, odpadky se tam válely v hromádách a fekálie tekly pod chodníkem. Takže nejen strašně krutý hlad, ale i děsivé hygienické podmínky. Když jsme tam

přišli (asi 20 000 lidí z Čech, z Kolína nad Rýnem, Maďarů a Lucemburšťanů), bylo tam už asi 140 000 lidí, kteří nás dost nenáviděli. My jsme byli ještě docela dobře oblečení, v zimnicích, což ti původní obyvatelé nikdy neměli. Chodili jen v jakýchsi dekách různě obvázaných kolem hlavy a těla provazem, často měli na nohách jen dřeváky nebo láptě.

Bydleli jsme v Balutech, což byla čtvrť blízko středu města, tenkrát jsme to však ani nevěděli. Byla to původně – před zřízením ghetta – zlodějská čtvrť se spoustou dvorků a různých průchodů z domu do domu. Nejhorší byl začátek, kdy bydleli ještě všichni pohromadě v bývalé škole. Na zemi slamníky, vždy pro dva. Žili jsme tam ještě s jednou rodinou (s Benešovými) jak sardinky. Hlavy s nohama druhých u sebe. Nějakou dobu jsem pracovala v továrně, kde jsem vyšívala zástěry na *dirndly*. Do práce jsem chodila přes most, na němž jsme se však nesměli ani zastavit. Jednou jsem tam v dálce zahlédla rozsvícený vánoční stromek. I přes nařízení o zatemnění.

Později jsme dostali pokojík – snad osmnáctimetrový, protože tam umíralo hodně lidí (až 100 denně). V něm jsme sice bydleli sami, ale zase asi s tisíci štěnicemi, které zalézaly do dřevěných paland.

Z Lodže jsme odjeli (maminka, tatínek, sestra Edita a já) v nákladáčích do Osvětimi. Bylo tam víc příbuzných, ale z úzké rodiny jen my. Tatínek Osvětím nepřežil, když zemřel v plynové komoře bylo mu 48 let. My jsme se sérií zázraků udržely pohromadě se sestrou a mámou. Hned po příjezdu jsme měly velké štěstí, protože sestra měla ještě prstýnek, který jí kdysi dali na památku spolužáci. Esesáci jí chtěli prsten sebrat, ale ten z prstu nešel sundat. Maminka, která už byla v té skupině, která byla určena na smrt, vyskočila a pomohla jí prsten stáhnout. Když se to podařilo, chtěla se vrátit do své skupiny, ale ta již byla pryč. Všichni šli do plynu. A tato náhoda – štěstí – jí vlastně zachránila život.

Z Osvětlemi jsme putovali přes Mannheim do Bergen-Belsenu. Cesta tehdy trvala 6 dnů, protože některé koleje byly vybombardované, všude se čekalo. Na jedné zastávce šla okolo otevřených vagonů maminka s asi třináctiletým klukem, který jí říkal: „Schau Mutti, hier sind die Affen.“ (Podívej mami, tady jsou opice.)

Z Bergen-Belsenu jsme byli *odtransportováni* do Magdeburku, kde jsem pracovala v muniční továrně. Pracovala jsem tam v dvanáctihodinových směnách. Při jednom z několika bombardování, jsem se dostala do místnosti, kam si došla esesačka pro několik dívek, které měly jít škrábat brambory pro esesačskou jídelnu. To byla velká *klika!* Zachránilo to nejen mě, ale i několik dalších, protože do vyfasovaného mundúru jsem mohla často pár brambor ukrýt.

Jednou, byly vánoce, a my jsme zpracovávaly jakési ryby. Abychom neusnuly, začaly přítomné Polky cosi zpívat. Přidala jsem se, ač jsem tu písničku vůbec neznala. Až mnohem později jsem se dozvěděla, že to byla Internacionála. A tak jsem poslouchala v esesačské kuchyni o půlnoci na Štědrý den Internacionálu. Takové kuriozity jsem se dočkala.

Blížila se fronta a my jsme museli z Magdeburku pochodovat do Berlína. V tom pochodu jsem se dočkala konce války. Ještě mě však čekala internace v táboře Červeného kříže, kde nás odsvívali a kde nás také čekala gynekologická prohlídka. Proč zrovna ta, to jsem dosud nepochopila. Tam jsme čekali, až nás nějak dopraví do domovů. Do Prahy jsem se dostala na nákladáku až 6. června. Bylo už po oslavách, takže nás nikdo nevítal. V Praze jsem pak bydlela v Braníku v jakési škole.

Z nejbližšího příbuzenstva naší rodiny se vrátilo 5 lidí, 36 zahynulo.

Skončila válka a život jste měla před sebou a konečně jste se mohla svobodně nadechnout. Kolik vám bylo?

Bylo mi něco málo přes 16. Šestnácté narozeniny jsem oslavila ve vagonu. Zastavili jsme na chvíli u rajčatového pole a jeden strážce nám hodil několik rajčat a každý z dvanáctičlenné české skupiny mi dal svůj kousek. Hezčí narozeniny jsem už nikdy nezažila.

V našem bytě na Letné, kde jsme bydleli před válkou, bydlel esesák s nějakou českou kolaborantkou. Byt pak dostala babička a my jsme se přistěhovali k ní. Jednu dobu nás tam bydlelo patnáct, ale to nebylo tehdy tak ojedinělé. Má sestra bydlí v tom bytě dosud.

A co bylo dál. Asi jste si potřebovala doplnit vzdělání, najít si nějakou práci.

Šla jsem do školy, znovu do 5. třídy. Pátou třídu jsem dělala třikrát. Jednou normálně, než bylo židům vzdělání odepřeno. Po druhé v jakýchsi kursech pro židovské děti a po třetí po válce. Tam se mnou chodila ještě má kamarádka Lisa Margoliusová, která se vrátila jako jediná z celé rodiny. Moji rodiče se jí ujali a žila s námi asi dva roky, než se přestěhovala ke své tetě do USA. Dodnes si s Lisou dopisují, žije v Torontu.

Dokončila jsem si tedy základní vzdělání a nevěděla co dál. V té době se mi zalíbily fotografie, protože to za války byla často poslední vzpomínka na domov a rodinu. (Podobně

Ze soukromého archivu Věry Štinglové

na tom byly i Anna Lorencová a Bohunka Havránková, ale ty u fotografie později nezůstaly.)

Vyučila jsem se proto v ateliéru Langhans, nyní Škoda. Učila jsem se vše kolem fotografie a jejího zpracování, tehdy ještě šlo o mokřý proces. Později mě to v ateliéru přestalo bavit, a tak jsem si udělala maturitu ve škole v Mladé Boleslavi. Tam byl desetiměsíční kurs pro pracující mládež, která za války nemohla studovat. Já jsem se tam dostala navzdory svému původu, který vůbec nebyl dělnický.

Později jsem šla ještě na novou fakultu – FAMU, kde jsem vystudovala obor kamera. Byla jsem druhá žena, která tento obor vystudovala. Tou první byla o dva roky starší Dagmar Hochová, která se však později věnovala umělecké fotografii.

Po studiu jsem nevěděla kam jít. Barrandov nepřicházel v úvahu, tam si pozici za kamerou hlídali chlapi a mě tam nechtěli. Naštěstí v té době vznikala Československá televize, kde jsem dostala první práci – natočit reportáž z výstavy dětských hraček na Národní třídě. Snímek se líbil a já dostala místo.

Práce za kamerou byla tehdy složitější o to, že se většinou vysílalo živě, a tak na kameře bylo závislé celé vysílání. Od roku 1960 byli kameramani v televizi rozdělení do jednotlivých redakcí a já přišla do dětského vysílání. Celou dobu jsem pak natáčela pohádky, inscenace pro mládež a různé reportáže a dokumenty. Dokumenty jsem měla ráda, protože jsem se dostala na zajímavá místa na světě. Zatímco kameramani na Barrandově zůstávali většinou v ateliéru, já jsem cestovala – na Kubu, do Alžíru, do Mongolska a samozřejmě do Sovětského svazu.

Když přišel rok 1968 a srpen, vydala jsem se s Arriflexou (malá kamera) do ulic Prahy. Před předsednictvem KSČ jsem tehdy viděla, jak Rusové zastřelili člověka, jen proto, že si otvíral deštník. S Otkou Bednářovou (scénáristka a reportérka) – velmi statečnou ženou, jsme byly i u Matyášovy brány na Pražském hradě. Přijížděly tanky a kdosi vyběhl z velvyslanců a ptal se nás, kdo v těch tancích vlastně jede. Na kole tam přijel asi patnáctiletý kluk. Z prvního tanku vyběhl voják a lámanou němčinou (myslel si, že jsou tady Němci) chtěl po mně, abych mu vydala natočený materiál. „Vždyť je to Československá televize,“ volal rusky ten kluk, ale voják na něj mířil samopalem. Tak jsem vytáhla z brašny cívku neexponovaného filmu a před ním ho na světlo vytočila ven. ►

Kupodivu mu to stačilo a už nás nechal být. Dostala jsem ale strach, takový žlučnickový záchvat, což v podobných případech mívám, a přestala jsem natáčet.

Setkala jste se v televizi s antisemitismem? Dával vám někdo najevo váš původ?

Nikomu jsem o svém původu nic neříkala. A tak to dělali i ostatní židé zaměstnaní v televizi. Raději jsme o tom nemluvili. Kdo to věděl, to věděl.

Jednou si mě zavolala jistá soudružka (nechci ji jmenovat) a řekla mi (mravokárná čtenáři snad prominou): „Zrovna ty bys měla Rusům prdel líbat za osvobození.“ „Za pětacířicátý rok, to jo, ale ne za osmašedesátý,“ odpověděla jsem.

V roce 1969 mě vyškrtli z KSČ, ale při prověrce jsem přeci jen *prošla* a v televizi (v dětské redakci) se udržela. Do strany jsem vstoupila brzy po válce. Zejména mě ovlivnil tehdejší slogan: Chleba bude dost a zadarmo!

A jak žijete dnes?

Dnes žiju spokojený a klidný život. Jsem ráda v Tereziňské iniciativě, občas vyprávím o svém životě dětem ve školách. Chodím sice s hůlkou, huť slyším, ale považuji za důležité, že mám dvě děti – Alenu a Pavla, jsem čtyřnásobná babička a dvojnásobná prababička. Vždycky říkám, že má rodina – to je pomsta Hitlerovi.

A tak vlastně ten život je nyní skoro pohádkový.

Nejslavnější pasačka ovcí v Tereziňě – Doris Grozdanovičová

Narodila se 7. 4. 1926 v Jihlavě, v rodině Karla a Růženy Schimmerlingových. V roce 1933 se přestěhovali do Brna, kde otec pracoval v bance a později v pojišťovně. Doris měla o pět let staršího bratra Hanuše. Oba tu absolvovali základní vzdělání a bratr stihl v r. 1939 odmaturovat.

Z původního bytu se museli v listopadu 1941 přestěhovat do třípokojového v Offermannově ulici. Tam už další židovské rodiny obývaly taktéž jeden pokoj. Transportem U se pak 28. 1. 1942 uskutečnila deportace do Tereziňy. Zde ještě žili původní obyvatelé a pro Židy sloužily pouze kasárny. Jak Doris vzpomíná, ve šlojsece už byla rodina rozdělena: otec s bratrem šli dále do Sudetských, ale bratr brzy pobýval v domech, kde také působil jako vychovatel. Ženy dostaly ubytování v kasárnách Hamburských. Doris následně díky pracovnímu zařazení prošla řadou dalších ubikací – bydlela v postavených tzv. západních baráčích i v žádaných půdních mansardách spolu s kamarádkami i sama. Již v ghettu byla rodina zasažena smutkem, nedlouho po příjezdu tu zemřela babička na zápal plic, později se zdravotní problémy vyskytly u matky, která zemřela po operaci v únoru 1944. Doris samotná potíže se zdravím neměla. Prodělala tu infekční žloutenku a v zimním období trpěla omrzlinami v důsledku nepřetržité venkovní práce. Ale jak sama říká, ta ji nakonec spíše zocelila.

Práce s ovečkami

Od samého počátku byla Doris v Tereziňě zařazena na práce v zemědělství,

nejprve v zahradnictví, později i na polní práce. Nejdelší čas však strávila jako pasačka ovcí (někteří vězni jí do dnes říkají „ovečka“). Stádo v počtu 300 kusů se tu objevilo již začátkem léta 1942. Přidělené pasačky měly povinnost se o ovce kompletně starat, tzn. krmit, dojit, stříhat. Při pasení pak dohlížela každá z dívek na stádo čítající asi 70 ovcí. Na pomoc tu měly i ovčáckého psa zvaného Tygr. Pracovní den jim začínal ráno v sedm a končil v sedmáct hodin, pak bylo trochu volna. Na louku vždy některá přinášela z ghetta polední přiděly jídla, ale nejvíce se těšily na kbelík pro psa, neboť jeho obsah pocházel z kuchyně SS a bylo to chutnější. Doris si na pastvu s sebou nosila knížku a mnoho chvil kromě hlídání ovcí využívala ke vzdělávání a rozšiřování obzoru – vždyť ve svých 16–19 letech věznění v Tereziňě by za jiných okolností studovala na gymnáziu. Ve chvílích volna s kamarádkami občas využívala nabídky tereziňské kultury – opery, kabarety a koncerty. V roce 1943 se zúčastnila i nácvičky představení *Princezna Pampeliška*, jež vedla režisérka Irena Dodalová. Hra se tu však nakonec neuskutečnila.

Pasačky v ohrožení

Krátké období hrůzy a nejistoty zažila Doris po 7. říjnu 1942. Tehdy se na poli za Tereziňem, v blízkosti, kde Doris, Eva M. a Hana S. pásly ovce, pohyboval člověk, který se rozhodl pomáhat a přispívat vězňům ghetta potravinami. Přinesený balíček tehdy od něj převzala Eva, jež byla nejbližší. Při večerním návratu do ghetta četnická kontrola

Doris Grozdanovičová – (říjen 2017) – foto Michal Stránský

Doris s pasoucími se ovečkami během věznění v tereziňském ghettu – (1943), Památník Tereziň, FAPT, A 4423

neobvyklé zásoby u Evy objevila, byla zadržena a umístěna do vězení v Drážďanských kasárnách. Doris a Hanu čekal výslech druhý den. Obě pasačky nakonec skončily bez trestu, nedalo se jim dokázat, že by s civilem mluvily

a cokoliv si braly. Postupně zmizely též obavy z trestného zařazení do transportu, pasačky se mohly vrátit ke své práci. Jen Eva zůstala ve vězení celý měsíc, civila Karla Košvance však neprozradila. Kontakty s ním udržela až do konce války a mnoha vězňům jeho balíčky pomohly přežít v ghettu bez úporného hladu.

Pohled na ovce v Terezíně je zachován dodnes. Zcela potajmu byla Doris ještě se svým stádem na louce vyfoce na civilním vrtmistrem Jaroslavem Tomanem. Fotografie jí předal až po válce a dnes neodmyslitelně patří do terezínské historie.

Co bylo dál?

Přišel podzim 1944 a Doris zůstala v Terezíně z celé rodiny sama. Posledními transporty na Východ odešli otec i bratr Hanuš. Krátce před osvobozením se stalo něco zcela výjimečného: četník Josef Urban, který tu sloužil v závěru války, nabídl Doris adopci. Rádi by se doma o osamocenou dívku starali, když jim vlastní dcera před třemi lety zemřela. V květnu 1945 jí

Doris se synem Janem na návštěvě u manželů Urbanových v roce 1963, soukromý archiv D. G.

zařídil repatriační příkaz do Kostelce n. Orlicí, kde bude nadále bydlet. K adopci nakonec nedošlo. Když se z KT šťastně vrátil bratr, setkali se a vrátili se spolu do Brna (otec zahynul v Osvětimi, matka již v Terezíně). Rozhodli se studovat. Doris absolvovala během jednoho roku, kdy musela dohnat ztracené tři roky, gymnázium a maturovala

v roce 1946. Vystudovala na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity angličtinu a filosofii, Hanuš se zaměřil na zemědělství.

Po studiích začala pracovat a žít v Praze. Při svém povolání redaktorky v nakladatelství *Československý spisovatel* bohatě využívala jazykových znalostí angličtiny a němčiny, překládala a tlumočila. Této činnosti se věnuje dodnes. Z manželství má syna Jana Grozdanoviče, který je advokát a působí v ČR i Anglii. Do rodiny patří i dva již dospělí vnuci. K příbuzným četníka Urbana jezdí Doris stále, zejména na Vánoce.

Doris však žije svůj život do velké šíře. Je aktivní členkou Terezínské iniciativy a výkonnou redaktorkou jejího časopisu. Velice často vypráví své nezapomenutelné zážitky při besedách se studenty doma i v zahraničí. Dojmy ze setkání s paní Doris se nedají zapomenout.

Ludmila Chládková
(Článek je převzatý z časopisu
Zpravodaj Památníku Terezín
2/2017)

Doris při besedě ve Společnosti Franze Kafky, kterou moderovala Markéta Mališová – (únor 2016)

foto Michal Stránský

Vzpomínka na Zuzanu

Zuzana Růžičková

14. 1. 1927 – 27. 9. 2017

Zase smutná zpráva. Odešla velká osobnost, výborná žena, která nezradila své zásady, světoznámá cembalistka. Ale já chci zavzpomínat na jinou, asi méně známou stránku jejího života.

Se Zuzanou odešla jedna z posledních opatrovnic, „betreuerek“, z dětského bloku rodinného tábora v Osvětimi-Birkenau.

Byla jsem jednou z „jejích dětí“, skupiny, kterou měla na starost jako pomocná síla, byla jen o 4 roky starší než my, třináctiletá děvčata.

V tomto dnes už známém dětském bloku mělo vyučování jiný úkol než v Terezíně, kde se naši učitelé snažili nás něco naučit, jak mnozí doufali, pro budoucí život v Palestině. V dětském bloku v Birkenau mělo vyučování jiné cíle: nedovolit dětem propadnout zoufalství, tušily, co je čeká. Opatrovnice chtěly děti rozveselit, aby zapomněly na zimu, nemoci hlad. Snažily se, aby děti mohly v rámci možností strávit poslední měsíce nebo týdny života důstojně. Toto poslání splnila opatrovnice Zuzana v plné míře. Vyprávěla nám něco z přečtených knih, skládala básničky, říkanky (dosud si je pamatuji), dokonce složila hymnu naší skupiny.

Pak přišla teď už známá likvidace rodinného tábora v létě 1944 a víc jsem o Zuzaně nevěděla. Často jsem si na ni zavzpomínala, nevěděla jsem, jestli zůstala naživu.

Až po mnoha, mnoha letech, už v jiném životě, jsem v Leningradě spatřila plakát, na kterém stálo, že cembalistka z Československa bude mít koncerty ve Filharmonii. Ovšem že jsem ji vyhledala, byla jsem na jejích nádherných koncertech, měla velký úspěch. Pozvala jsem ji k nám, seznámila ji se svou rodinou. Mé už dospělé děti dodnes vzpomínají na její

návštěvu, vyprávěla nám vtipy, které jsme neznali.

Na tuto návštěvu vzpomínám jako na jednu z nejkrásnějších. Vzpomínaly jsme na dětský blok v Birkenau a na všechno, co se událo kolem.

Je smutné, že odešla. Myslím, že své dílo na zemi splnila na výbornou. Zůstala krásná hudba a naše vzpomínka.

Evelina Merová

Gratulujeme

Petru Beckovi z Bruntálu, kterému prezident republiky propůjčil 28. října Řád Tomáše Garrigua Masaryka 1. třídy za vynikající zásluhy o rozvoj demokracie, humanity a lidská práva.

Vůbec poprvé po roce 1989 město Bruntál udělilo čestné občanství. V létě letošního roku zastupitelé města Bruntál předali toto ocenění Petru Beckovi, místnímu rodákovi a válečnému veteránovi, který přežil Osvětim a domů se vrátil v řadách Rudé armády.

(Více jsme o P. Beckovi psali v čísle 79 z dubna 2016 a v čísle 83 z ledna 2017 – pozn. redakce.)

Předsednictvo Tereziánské iniciativy

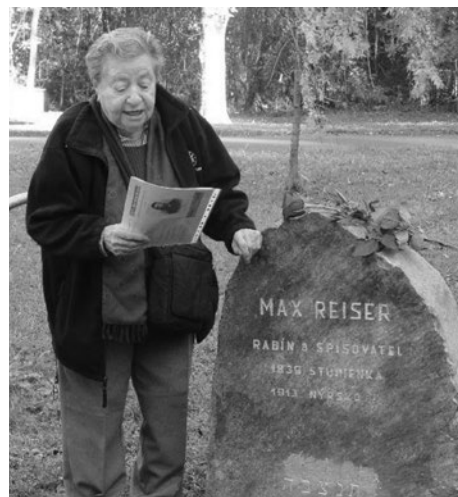
Rok Maxe Reiserera v Nýrsku

Pavel Škorpiš, Praha

Muzeum Královského hvozdu v pošumavském městečku Nýrsku pořádá každý rok řadu akcí zasvěcených zdejšímu slavnému rodákům nebo zde působícím významným osobnostem. Letošní rok připadl na Maxe Reiserera, který v letech 1876–1913 působil jako rabín zdejší židovské obce.

Max Reiser, neboli – jak stojí na jeho matzevě na zdejší židovské hřbitově – Mordechaj Jehuda ben Eliezer, pocházel z dnešního Slovenska. Narodil se v malé obci dnes nazývané Studienka, tehdy Haszprunka a původně Hausbrunn, nedaleko Malacek v září 1839. Během svého téměř čtyřicetiletého působení v Nýrsku zažil období výrazného hospodářského i kulturního vzestupu městečka, kde členové židovské komunity tvořili více než desetinu obyvatelstva a jejichž podniky, zvláště optická továrna Wilhelma Ecksteina (pozdější Okula), dávaly obživu podstatné části obyvatelstva Nýrska i přilehlého okolí.

V rámci roku Maxe Reiserera byl 15. října poblíž Lesního divadla odhalen

Lilly Reiser odhaluje pamětní kámen svého dědečka

pomník. K odhalení došlo za účasti hosta nejpovolanějšího, jeho třiadevadesátileté vnučky Lilly Reiser. Jedná se o zatím jediného známého žijícího potomka, i když její dědeček měl celkem 18 dětí, téměř nikdo nepřežil dobu „konečného řešení“. Lillyini rodiče i bratr Leo se zachránili odchodem do emigrace, nakonec zakotvili v Izraeli.

V předvečer konference následovalo ve zdejšímu muzeu otevření výstavy, díky které se návštěvníci mohou do letošního 26. listopadu seznámit s osobností nýrského rabína, který byl také autorem tří knih, z nichž zejména jeho hádanky dodnes mohou vyzkoušet naše znalosti v oblasti judaistiky.

Letošní ročník završila konference konaná 22. října. Po úvodním slovu ředitele muzea Karla Velkoborského zazněl příspěvek PhDr. Lenky Sýkorové k historii židovského osídlení a stavu bádání. Současní badatelé, kteří pocházejí vesměs z okruhu přátel zdejšího muzea, se mohou pochlubit podnětnými příspěvky k tématu včetně dovedení až do zániku zdejší židovské pospolitosti po anexi českého pohraničí a mapování následných osudů zdejších židovských rodáků a jejich potomků.

Pavel Mráz představil rabínův rodokmen, sestavený na základě svého velmi zevrubného výzkumu. Podařilo se mu rekonstruovat i často dosud nezmapované životní cesty Reiserových potomků. V závěru vzbudil velké překvapení svým čerstvým objevem Reiserovy matzevy na nýrském židovském hřbitově, dosud pokládané za nenávratně ztracenou.

Karel Velkoborský popisoval postup hledání vhodného pamětního kamene v okolí Nýrska i peripetie spojené s přípravou na jeho umístění v „panteonu“ osobností u Lesního divadla a napsím, jehož hebrejská verze musela být opravena doslova v poslední minutě před slavnostním aktem.

Ing. Jiří Tanzer z Plzně seznámil (bohužel příliš málo početné) auditorium se životem bratra svého dědečka, MUDr. Juliem Tanzerem, který v letech 1908–1938 provozoval ve městě praxi praktického lékaře a zároveň zubaře. Jeho druhá manželka Hedwig pocházela ze starobylé rodiny Blochových, která zde byla usedlá přinejmenším od přelomu 16. a 17. století. (Mimo chodem Nýrsku se kdysi přezdívalo „Blochowitz“.) Život doktora Tanzera, který v září 1938 byl tragickými událostmi donucen odejít do Prahy, se uzavřel v plynové komoře vyhlazovacího tábora Treblinka hned poté, co na „nádraží“ 10. října 1942 dorazil transport z Terezína.

Mgr. Václav Diviš, který se v listopadovém období zasloužil o stavební obnovu a instalaci expozice o životě židovského obyvatelstva na Šumavě v někdejší tzv. horské synagoze v Hartmanicích, přiblížil účastníkům „všední den“ Židů s důrazem na jeho těsnou svázanost s příkázáními a duchovní tradicí vůbec. Atmosféru obohatil i závěrečný zpěv žalmů v podání referenta a jeho manželky.

Bc. Irena Vaňkátová vyšla ze svého dlouhodobého průzkumu, který se soustředí na osudy nýrských Židů a jejich potomků po odchodu z regionu a po zániku místní židovské obce. Na příkladu pěti mužů, kteří se narodili za Reiserova působení v nýrské židovské obci, přiblížila jejich životní dráhu po opuštění rodného místa a osudy v mnohém podobné osudům více než sta tisíce českých Židů za nacistické okupace a druhé světové války. Některé z nich i s jejich rodinami stihla tragédie deportace a likvidace, jiným se včas podařilo uniknout do emigrace. Jeden ze zdejších rodáků přežil v ilegalitě a na falešné „neárijské“ doklady, jiného zachránila árijská spřízněnost. Ve svém životě tyto „Reiserovy děti“ prokázaly i předvídatost a statečnost, některé dosáhly úspěchů jako podnikatelé, jeden z potomků se v zahraničí stal věhlasným operním pěvcem.

Na konferenci byl zmíněn i stav hmotného dědictví nejen po Reiserovi, ale po nýrské židovské komunitě vůbec. Synagoga po opuštění na podzim 1938 chátrala a v roce 1958 byla zbořena, stejně jako většina původních židovských domů, zůstala jen budova bývalé židovské školy, ve které byl také rabínův byt. Do dnešní doby přetrval hřbitov, který údajně vznikl už v 15. století. Kromě Reiserovy matzevy se tu dochovalo přes tři sta náhrobních kamenů, nejstarší z roku 1715. Naposledy tu byly pohřbeny oběti z transportu vězňů, většinou židovských, který byl v závěru války na nýrském nádraží zastaven a nemohl pokračovat, protože se již blížila americká armáda. Okolo stovky vězňů bylo zlikvidováno, esesácký velitel nechal popraviti i několik místních Němců v nedalekém kamenolomu, protože vězňům podali potravu. Po válce zůstal hřbitov neudržován a v roce 1985 visel jeho osud na vlásku.

Naštěstí se představitelům tehdejšího režimu nepodařilo – jak tomu bohužel bylo v případě odstřelu dolnonýrského cenného barokního kostela v roce 1973 – zlomit odpor památkářů, aby hřbitov zlikvidován. O tom, a rovněž o péči věnované hřbitovu v posledních dvou desetiletích a stavu výzkumu jeho historie pohřbívání se na závěr konference věnoval Karel Velkoborský. Dle existence tří vrstev pohřbů, předpokládané jejich frekvenci, rozšiřování a datování vzniku poslední vrstvy právě v Reiserově éře (1894) tu mohlo být skutečně pohřbíváno od doby někdy po husitských válkách. Zajímavý byl také osud matzev, které byly při zpevňování hřbitovni zdi kvůli nové vrstvě položeny na hradbu písmem nahoru, to proto, aby jména mrtvých nezůstala skryta lidským očím.

U příležitosti konání konference vyšla sbírka Reiserových hádanek s českým překladem, do léta 2018 vyjde rovněž sborník obsahující příspěvky ze zasedání.

Recepce u příležitosti opětovného sjednocení Německa

Na tisíc hostů, mezi nimiž bylo také několik členek Terezínské iniciativy, bylo pozváno, aby 5. října v prostorách ambasády oslavili výročí opětovného sjednocení Německa. Po přivítání příchozích J. E. Dr. Christophem Israngem, jeho chotí a dalšími pracovníky mise, recepce oficiálně zahájily proslovy velvyslance Německé spolkové republiky a českého ministra kultury Daniela Hermana. Ve svých proslovech vzpomněli zejména na situaci na německém velvyslanectví v roce 1989, podtrhli intenzitu a kvalitu současných česko-německých vztahů a zmínili i nedávno uskutečněné česko-německé projekty. Po hymnách obou států nastala v krásných prostorách starého paláce i v pavilonu na zahradě volná zábava spojená s bohatým občerstvením.

První Kameny zmizelých Stolpersteine položeny v Lošticích

Luděk Štipl, Loštice

G. Demnig pokládá Stolpersteine před synagogou, kde žila rodina Fuchsových

Kameny zmizelých připomínají oběti holocaustu a nacismu. Myšlenka realizovat projekt *Stolpersteine* a vkládat kameny do chodníků před domy odkud byly transportovány oběti holocaustu, vznikla před lety v Německu. V roce 2008 se objevily první kameny v České republice.

Do června 2017 jich bylo položeno již více než 60 000 ve 22 zemích. Kameny zhotovuje zakládající tým Guntera Demniga v Německu a jednou za rok provádí jejich instalaci.

Ve čtvrtek 21. září dopoledne G. Demnig osobně instaloval pamětní kameny v Lošticích. Bylo jich položeno celkem osm, a to čtyři na náměstí Míru před domem č. p. 64, kde bydlela rodina Knöpfmacherova. Tato rodina vlastnila na náměstí obchod s vejci. Oba rodiče a jejich dva synové byli zavražděni v koncentračních v letech 1941–1942.

Další čtyři kameny zmizelých byly položeny ve Ztracené ulici před synagogou, kde žila rodina Fuchsova. Pan Fuchs byl kantorem – tedy učitelem židovského náboženství. Všichni členové této rodiny byli zavražděni v roce 1942 ve vyhlazovacím táboře Malý Trostinec (dnes Bělorusko).

Během pokládání kamenů pronesl kratší projev místostarosta pan Jan Konečný a Luděk Štipl ze spolku Respekt a tolerance. Akce se zúčastnili také žáci ZŠ Loštice, kteří pod vedením paní učitelky Špičkové četli vzpomínky pamětníků na členy rodiny Knöpfmacherovy a Fuchsovy.

Na mosazném štítu každé kostky je vyryto jméno oběti, datum narození a zatčení, jakož i datum a místo úmrtí. Pro každého člena rodiny se pokládá samostatný pamětní kámen. Jedná se o trvalou připomínku toho, co se stalo, a také je to

Stolpersteine rodiny Knöpfmacherových

konkrétní připomenutí lidí, kteří zde s námi nebo s našimi předky žili. Z 59 židovských obyvatel, kteří byli odvezeni v roce 1942 z Loštic do koncentračních táborů, přežily a domů se vrátily pouze tři osoby.

Při příležitosti prvního kladení kamenů v Lošticích byl vydán pamětní list, na kterém je mimo jiné uvedeno dalších 12 adres, kde by měly být položeny kameny v příštím roce a letech následujících.

Projekt realizuje spolek Respekt a tolerance ve spolupráci s městem Loštice a občany z Loštic a okolí. Památní setkání, spojené s obrazovou prezentací k projektu *Stolpersteine* a koncertem pěveckého sboru ZŠ Loštice Větrník, se konalo v synagoze v neděli 15. října v 16 hodin.

Datum 15. října nebylo pro toto setkání v synagoze vybráno náhodně. V průběhu října 1942, tedy před 75 lety, totiž zahynulo v koncentračních táborech nejvíce (patnáct) židovských občanů z Loštic, z toho šest ukončilo svoji pozemskou pouť právě 15. října 1942, tedy dnes před 75 lety. Ve stejný den je naposledy mezi živými zmiňován i poslední loštický – a olomoucký – rabín dr. Berthold Oppenheim a jeho paní Marie.

Setkání v loštické synagoze se zúčastnil také zástupce muzea z Litovle, který projevil zájem o spolupráci při realizaci projektu *Stolpersteine* v jejich městě. Na počátku nacistické okupace bylo asi třicet židovských mužů, žen a dětí z Litovle vystěhováno a internováno v Lošticích. V roce 1942 byli společně s loštickými židovskými občany transportováni do Terezína.

Zprávy z knihovny: Spouštíme nový on-line katalog!

Když v roce 1993 vznikl Institut Tereziánské iniciativy, respektive jeho předchůdkyně Nadace TI, bylo jen otázkou času, kdy začne vznikat i tematická knihovna. Její provoz byl zahájen v roce 1995, kdy se nejprve ve skromných podmínkách začaly shromažďovat knihy zaměřené na téma pronásledování a vyvraždění českých a evropských Židů a Romů a dějiny druhé světové války obecně, dějiny židovských komunit, na problematiku antisemitismu a rasismu a vzdělávání o holocaustu a proti projevům rasové netolerance. Za první rok své existence shromáždila prvních 500 svazků, které jsou součástí fondu dodnes. V současnosti knihovní fond obsahuje přes 6 500 svazků – odborné literatury i periodik v několika světových jazycích. Knihovní fond se rozrůstá z nákupu české i zahraniční literatury a z darů, ať již soukromých osob nebo institucí, se kterými Institut TI spolupracuje na dílčích projektech.

Rozrůstající se knihovna si v dalším období žádala další změny. Na konci 90. let byl zprovozněn první katalog knihovny, který ale sloužil především knihovníkům a čtenářům pouze na počítači umístěném v knihovně. Se spuštěním prvního webu Institutu po roce 2005 byl knihovní katalog zpřístupněn on-line a v roce 2007 k němu přibýly i německá a anglická verze. Po přestěhování Institutu do *Jáchymky* získala knihovna také vlastní místnost, kterou využívá dodnes.

Pro svůj vzrůstající obsah začala být knihovna využívána i badateli a studenty z řad veřejnosti a začala tak de facto plnit funkci veřejné knihovny. Aby mohl Institut TI naplnit i tuto poptávku, rozhodl se knihovnu registrovat jako veřejnou. K tomu došlo v roce 2013, kdy začal být naplňován dlouhodobý cíl zkvalitnění poskytovaných služeb a otevření knihovny uživatelům z řad nejširší veřejnosti. Informace o knihovním fondu se staly součástí Souborného katalogu ČR. Do knihovny tak našli cestu i noví čtenáři, kteří o ní do té doby nevěděli.

Rozsáhlá reorganizace knihovny vyvrcholila právě v těchto dnech (říjen 2017), kdy spouštíme on-line verzi nového moderního knihovního katalogu, na kterém jsme pracovali od roku 2013. Katalog v současné době pokrývá cca 80 % publikací, které se v naší knihovně nacházejí, a je stále doplňován o nové záznamy. Do dlouho připravovaného projektu se rozhodla zapojit rovněž knihovna Židovské obce v Praze, jejíž záznamy jsou do katalogu postupně přidávány. Již brzy budou záznamy všech publikací, které si u nás v *Jáchymce* můžete vypůjčit, dostupné z jednoho místa.

Díky zapojení do společného katalogu knihoven využívajících knihovní software Evergreen je náš katalog dostupný ze subdomény zaštiťujícího pražského JABOKu (Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická) – <https://jachymka.jabok.cuni.cz>. Knihovně JABOK a její vedoucí paní Evě Cerniňákové patří náš velký dík za možnost připojit se ke společnému projektu a za veškerou pomoc.

Věříme, že i tento krok přispěje k tomu, že se knihovna, jejíž fond je v České republice svým obsahem unikátní a kde najdeme knihy, které nemá žádná jiná knihovna v republice, stane místem pro studium tématu a bude využívána nejen renomovanými odborníky, ale i studenty a zájemci o historii. Vedle toho, že si čtenář může vypůjčit knížky jak prezenčně, tak absenčně, může využít i studijního počítače, a to nejen k vyhledávání informací na internetu, ale může zde studovat i Databázi obětí v badatelském režimu. Může využít i možnosti konzultovat problém s pracovníky Institutu TI, kteří se vždy snaží vyjít badatelům maximálně vstříc. Věříme, že knihovna z více jak dvacetiletou historií a u jejíchž základů stály takové osobnosti jako Miroslav Kárný či Eva Dušková, má před sebou dlouhou budoucnost, kdy bude plnit funkci plnohodnotného zdroje informací.

*Aneta Plzánková – vedoucí knihovny ITI
a elektronického katalogu
Eliška Waageová – odborná pracovníce ITI
a vedoucí oddělení PR*

Jana Králová: S vděčností vzpomínám na tetu

Nedávno jsem četla článek o jedné paní, která si vzala koncem války do péče židovskou holčičku. Připomnělo mi to moji tetu, která si myslím také zaslouží, abych o její obětavosti napsala.

Ale napřed se vrátím na začátek války. Táta byl stavební inženýr a před válkou měl svou firmu. Ale protože jeho manželka byla Židovka, musel podnik předat svému společníkovi. Žili jsme v pražské Troji ve vile, kterou můj táta postavil. Měli jsme tam nájemníky, kteří bohužel kolaborovali. Pro mámu to bylo hrozné, protože do domu často chodili Němci a ona se strašně bála, že ji uvidí se žlutou hvězdou.

Jednou naše nájemnice také řekla mamince mé kamarádce: „To se vám divím, že necháváte své dítě kamarádit s Židovkou.“ Ale dostala odpověď: „Janička je slušné dítě, tak proč by se holky nemohly kamarádit.“ Myslím, že v Troji bylo hodně slušných lidí.

Nákup v zastoupení

Také si pamatuji, že se máma styděla vycházet na veřejnost se žlutou hvězdou a posílala mě na nákupy. Moje kamarádka už nastoupily do 1. třídy, já jsem ale nesměla, tak jsem aspoň chodila nakupovat. Probíhalo to tak, že jsem si dala sraz s naší bývalou služkou, která za války nesměla sloužit v židovské rodině. Ta za mne všechno nakoupila a já jsem s tím pak šla domů. To je další příklad, že tu byli také hodní lidé, kteří pomáhali.

Máma nechtěla chodit ani do krytu, a když byl poplach, tak mi říkala, abych si klidně dál hrála. Brala to jako osud – když sem dopadne bomba, tak aspoň zahyneme spolu. ►

Na podzim roku 1944 byl můj otec jako manžel Židovky totálně nasazen do Polska. A maminka zase musela pracovat při loupání slídy, která byla potřebná pro válečnou výrobu. Živě si pamatuji, jak si máma v zimě namáčela ruce do horké vody a pak je vystrkovala na mráz, aby jí popraskaly. Kdo pracoval se slídou, nesměl mít rány na ruku – a máma si je tímhle způsobem udělala, aby tam nemusela chodit.

U tety

Potom máma dostala předvolání do transportu do Terezína a mne se to jako malého dítěte netýkalo. Ale co se mnou? Máma mě chtěla vzít s sebou, měla pocit, že mě nejlíp ochrání, naštěstí jí to přátelé rozmluvili. Pak se do toho vložil můj bratranec Mírek, který pracoval v Praze. Původně měl studovat, jenže mu zavřeli vysokou školu. Ten mě odvezl ke své matce, sestře mého otce.

Teta se mě opravdu ujala, byla to od ní taková přirozená sourozenecká slušnost, přitom to mohla odmítnout a odůvodnit to tím, že má příliš mnoho starostí. Žila sama v Příbrami, kde se starala o staré rodiče. Její manžel – vlastenecký profesor – byl vězněn v Drážďanech a tam také zemřel při požáru věznice.

Teta tedy měla starostí nad hlavu a riziko na malém městě bylo veliké. Přesto mě přijala, jistě také s vědomím, že u ní třeba zůstanu nastálo, kdyby se rodiče nevrátili. Byla vlídná a hodná i při všech těch starostech, a tak jsem se u ní cítila v bezpečí. Nesměla jsem ovšem chodit mezi děti, jen přes plot jsem se dívala, jak si hrají. Teta a sestřenice mě taky učily, abych tolik nezameškala, když jsem nesměla chodit do školy.

Po válce

Táta se vrátil z totálního nasazení a podařilo se mu přivést mámu z Terezína ještě dřív, než tam byla vyhlášena karanténa kvůli epidemii tyfu. Rodiče se tedy zachránili, ale z celé máminy rodiny nepřežil válku skoro nikdo. Pamatuji si, jak ještě dlouho po válce – vždycky, když zazvonil zvonek – volala: „Naši!“ a myslela, že to jsou rodiče.

Po válce tátovi vrátili jeho stavební firmu, samozřejmě jen do roku 1948. Pak mu ji zase vzali a nebyli jsme u komunistů „dobře zapsáni“.

Já jsem hrozně těžko nesla, že jsem nenastoupila do školy společně s mými trojskými kamarádkami. Tak dlouho jsem si na to stěžovala, až táta zařídil, že jsem mohla absolvovat druhou a třetí třídu zároveň. Takže jsem kamarádky dohonila.

Vystudovala jsem jedenáctiletku, pak medicínu a celý život jsem (moc ráda) pracovala jako zubařka. Ale ten válečný zážitek měl na mne velký vliv, reagovala jsem na jakýkoli projev antisemitismu, hádala jsem se i s některými přáteli, když se ukázalo, co si myslí o Židech. Teď se bojím politiků, kteří mluví o „nepřízpůsobivých“ emigrantech. Člověka musí nutně napadnout, že pak přijdou na řadu Židé.

Poděkování

Teprve v dospělém věku jsem si uvědomila riziko, které teta s takovou samozřejmostí na sebe vzala, když se mě ujala, mimochodem, vypadala jsem velice židovsky. Vděčně na ni vzpomínám a myslím, že je správné, abych jí takto veřejně znovu poděkovala.

*Vyprávění MUDr. Jany Králové zaznamenala
Zoja Franklová*

Slyšeli jste o „Leica Freedom Train“?

Fotoaparát Leica je průkopníkem fotoaparátů na 35mm svitkový kinofilm. Jde o velice známý německý výrobek – přesný, minimalistický a velice účinný. Svého času jeden z nejlepších a nejoblíbenějších na světovém trhu. Za jeho celosvětovým úspěchem stál rodinný, sociálně orientovaný podnik.

Co je ovšem málo či spíše sotva známo, je statečný postoj vedení firmy za nacistické éry. Sotva kdo ví, jak E. Leitz, designér a výrobce nejslavnějšího německého fotografického produktu, a jeho firma velkoryse a elegantně zachránila své Židy. Ernst Leitz II., protestantský patriarcha s ušlechtilým pohledem, který pevnou rukou firmu vedl, zatím co hrozba holocaustu se vznášela nad celou Evropou, jednal tak, že si plně zaslouží titul „Schindler fotografického průmyslu“.

Když byl Adolf Hitler jmenován kancléřem Německa a nastalo pronásledování Židů, Ernst Leitz II. začal dostávat zoufalé prosby svých židovských spolupracovníků,

žádajících, aby pomohl jim a jejich rodinám dostat se ven z Německa. Leitzovy křesťanské rodiny se norimberské zákony, které omezovaly volný pohyb Židů a jejich profesionální aktivity, netýkaly.

Aby pomohl svým židovským dělníkům a kolegům, Leitz skromně a potichu zorganizoval to, co historici holocaustu nazývají „Leica Freedom Train“ (Vlak svobody Leica), poměrně nenápadný prostředek umožňující Židům opustit Německo pod rouškou zaměstnanců fy Leitz, kteří byli vysláni do zámoří. Zaměstnanci, maloobchodníci, rodinní příslušníci, dokonce i blízcí rodinných příslušníků byli „přidělováni“ do prodejních kanceláří fy Leitz ve Francii, Británii, Hongkongu a Spojených státech. Leitzova činnost se zintenzivnila po „Křišťálové noci“ v listopadu 1938, během níž byly spáleny synagogy a vyrabovány židovské obchody i mnohé židovské domácnosti napříč Německem. Brzy nato se z námořních

lodí z Brém na molu v New Yorku vynořili němečtí „zaměstnanci“ a vydali se do manhattanské kanceláře společnosti Leitz, Inc., kde jim vedoucí pracovníci rychle našli práci ve fotografickém průmyslu. Každý nový příchozí měl na krku zavěšen symbol svobody – nový fotoaparát Leica. Uprchlíkům bylo vypláceno stipendium, dokud nenašli práci. Z této vlny pak vzešli mnozí designéři, opraváři, prodejci, obchodníci a přispěvatelé fotografického tisku.

Tím, že se podařilo držet akci v nenápadném utajení, v roce 1938 a počátkem roku 1939 byl „Leica Freedom Train“ na svém vrcholu a každých pár týdnů přivezl do New Yorku skupiny uprchlíků. S invazí do Polska 1. září 1939 Německo uzavřelo své hranice. Ovšem do té doby díky Leitzovu úsilí stovky ohrožených Židů unikly do Ameriky.

Jak to Ernstovi Leitzovi II. a jeho zaměstnancům prošlo?

Společnost Leitz, Inc., byla mezinárodně uznávanou značkou, která měla reprezentovat vzestup nově se obrozující Říše. Nacistická vláda také zoufale potřebovala tvrdou měnu ze zahraničí a největším dovozcem Leitzových optických výrobků byly Spojené státy. Společnost vyráběla i pro německou armádu kamery, dálkoměry a další optické systémy. Přesto členové rodiny a firmy Leitz leckdy trpěli za svou činnost. Nejvyšší výkonný představitel Alfred Turk byl uvězněn za to, že pomáhal Židům, a byl propuštěn až po zaplacení velkého úplatku. Leitzova dcera Elsie Kuhnová-Leitzová byla uvězněna gestapem poté, co byla chycena na hranici, kde pomáhala židovským ženám vstoupit do Švýcarska. Byla nakonec také propuštěna, ale

při výslechu se jí dostalo hrubého zacházení. Padlo na ni také později podezření, že se pokoušela zlepšovat životní podmínky 700 až 800 ukrajinských otroků, žen, které byly firmě přiděleny na práci v továrně během čtyřicátých let. (Po válce dostala E. Kuhn-Leitz řadu vyznamenání za své humanitární úsilí, mezi nimiž byl v roce 1965 Officier d'honneur des Palms Academic Francie a medaile Aristide Briand Evropské akademie v sedmdesátých letech.) Proč se o tom zatím nikdo nezmínil? Podle zemřelého Normana Liptona, nezávislého spisovatele a redaktora, rodina Leitzových si nepřála žádnou publicitu o svém hrdinném konání. Teprve poté, co zemřel poslední člen Leitzovy rodiny, fakta o „Leica Freedom Train“ nakonec vyšla najevo. To vše je nyní předmětem knihy „Největší vynález rodiny Leitzů: Vlak svobody Leica“ od Franka Dabba Smithe, rabína z Kalifornie, který v současné době žije v Anglii.

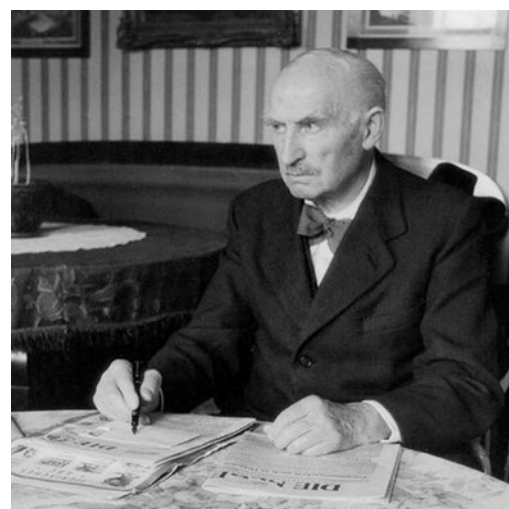
Bylo by správné, aby se o jejich tichém statečném boji za záchranu stovek pronásledovaných Židů konečně svět dozvěděl. Prosím, vyprávějte to dál!

Vzpomínky na spravedlivé by měly žít.

*Podle článku z internetu
v překladu K. Wienera upravila MV*

*(Jiný překlad stejného článku jsme už zveřejnili
v čísle 35 na s. 20, které vyšlo v květnu 2006.*

Snad nevadí některá fakta znovu, ale trochu jinak připomenout.)

Ernst Leitz II.

Oceněné studentské literární a výtvarné práce na téma: Je minulost stále živá?

Dřívější spoj

*Alice Helebrandtová, 15 let, Gymnázium
Kadaň (1. kategorie, Cena Erika Poláka)*

Crrrr, zazvonilo na konec hodiny. Popadla jsem učebnici a penál, rychle je hodila do tašky a spěšnou chůzí se vydala na autobusovou zastávku. Odpadla nám poslední hodina, a tak jsem měla šanci stihnout dřívější autobus domů.

Když jsem přišla na zastávku cestující už nastupovali. Aniž bych si vyndala sluchátka z uší, ukázala jsem řidiči studentskou cestovní průkazku. Jen kývnul hlavou a nechal mě pokračovat dál do autobusu. Hned po vyjetí autobusu mi na cestě něco nesedělo, ale uklidňovala jsem se myšlenkou na možnost, že dřívější autobus může jezdit jinou cestou.

„Slečno, vystupte, prosím. Jsme na konečný,“ vzbudil mě hlas řidiče stojícího vedle mě. „Promiňte, asi jsem usnula.“ Zvedla jsem se a vystoupila z autobusu. „Kde to sakra jsem?“ vykřikla jsem. Slušně oblečený mladík stojící naproti mně odpověděl: „V Terezíně, slečno.“ „Cože?“ vrhla jsem na něj zděšený pohled. „Terezín, město nedaleko Litoměřic, za druhé světové války zde bylo židovské ghetto...“ „Ale to já vím, ale já jsem chtěla domů a ne sem,“ zamračila jsem se. „Pročpak byste chtěla domů? Když už tu jste, tak se tu aspoň můžete porozhlédnout. Klidně vás tu provedu. Pracuji v místním muzeu, takže to bude stát za to,“ pousmál se mladík. Po chvíli váhání jsem na jeho nabídku kývla. Vydali jsme se tedy do ulic Terezína.

„Pevnost Terezín byla založena Josefem II. koncem 18. století,“ začal mladík s výkladem. Jeho projev byl zajímavý, mluvil spisovně. Dalo mi to dokonce víc znalostí než několik hodin dějepisu. „Hlavní pevnost má tvar osmiúhelníku, který je protáhlý ve směru na sever a jih. Do pevnosti dříve vedly čtyři brány.“ „Nemohli bychom, prosím, přejít rovnou k druhé světové válce? Zítřejší píšeme test z dějepisu,“ přerušila jsem mladíka. „Dobře, vaše přání je mi rozkazem, slečno,“ pousmál se a vrátil se k výkladu. Jelikož pracuje jako průvodce v Památníku, dokázal mě bez poplatku provést úplně všude. Procházeli jsme celami, kde jsou dnes expozice na určitá témata týkající se převážně druhé světové války. Mohla jsem si jen představovat, jak tam kdysi mohli vězni žít. Dělalo se mi z toho špatně. Jak mohl někdo někdy být tak krutý?

„A tudy se dostaneme na první nádvoří Malé pevnosti, kde byli vězni přijímáni a odevzdávali své osobní dokumenty a šaty. Dostávali zde také vězeňský oděv, lžiči, talíř a deku,“ oznámil mladík a rukou ukázal na bránu s nápisem Arbeit macht frei. Ztuhla jsem a po celém těle mi naskočila husí kůže. Vzpomněla jsem si na dokument z hodiny dějepisu. Najednou jsem viděla před očima zubožené postavy... Na takové věci se nezapomíná. Ukápala mi slza. Mladík mi podal kapesník. „Vím, je to silný zážitek, představovat si, co se zde dělo. Jako by tu minulost stále žila. Lidé by si to měli připomínat a vzít si ponaučení, snažit se takových věcí

vyvarovat. Chcete ještě pokračovat nebo toho už bylo moc?“ Setřela jsem kapesníkem slzu a odpověděla: „No, jestli máte ještě dost kapesníků, kdybych se zase rozbřečela...“ „Dobře, tak pokračujeme.“

Mladík mi ukázal nemocnici, márnice, pak jsme prošli tunelem a dostali jsme se až na popravistiště. „Zde bylo za druhé světové války popraveno alespoň 250 vězňů, nejčastěji je stříleli,“ domluvil mladík a jemně zdvihl ruku na znamení, abych se podívala na zeď za mnou. Byly na ní vidět stopy kulek. Znovu se mi dělalo špatně a otázkou: „Jak mohl být někdo tak krutý?“ jsem dokonce vyřkla nahlas. „Nevím, muselo to chtít hodně nelidskosti,“ mladík se na chvíli odmlčel, „bude vás zajímat i Muzeum ghetta?“ Vytáhla jsem z kapsy již jednou použitý kapesník opět jsem setřela svou slzu a kývla jsem. V muzeu jsem se dozvěděla snad vše o konečném řešení židovské otázky.

„Můžu se vás na něco zeptat?“ ozval se do ticha mladíkův hlas. „Asi ano,“ odpověděla jsem a čekala jsem na otázku. „Ehm, jak to říci... vás se tato prohlídka hodně dotýká...“

„Je to pro mne hodně osobní,“ přerušila jsem ho, „mého pradědečka z babiččiny strany sem za dob druhé světové války odvedli.“ „Oh, promiňte,“ omlouval se mladík. „V pořádku,“ zamumlala jsem.

Na mém hlase byl znát smutek. Při celé prohlídce jsem vzpomínala na fotky, které jsme před rokem po smrti babičky objevili na půdě. Byly tam nikdy neodeslané dopisy a fotky. Pravděpodobně měly být pro pradědečka, aby věděl, že je jeho rodina v pořádku, ale očividně se k němu nikdy nedostaly. Mám od té doby v peněžence pradědečkovu fotku. Připomíná mi, čím vším si musela naše rodina projít. Doopravdy se na to nedá zapomenout. A také musím přiznat obdiv k mé babičce. Vždy vystupovala jako silná žena, i přesto, čím vším si jako malé dítě prošla. Ano, minulost je stále živá! Není to jen záležitost muzeí či pietních míst. Je v našich vzpomínkách a dotýká se nás. Stále...

**Bez názvu, Tadeáš Rada, 10 let, ZŠ a MŠ Chrášťany
(1. kategorie, 1. místo)**

Je minulost stále živá?

Tereza Kovalská, 19 let, Biskupské gymnázium Žďár nad Sázavou (2. kategorie, 6. místo)

Potkala jsem Matěje asi před rokem. Chvilí potom, co se Matěj seznámil s mým přítelem, se ti dva stali nejlepšími kamarády. A jako nejlepší kamarád mého přítele mě chtěl poznat.

Ze začátku na mě nijak zvlášť nezapůsobil. Až později jsem si ho začala pořádně všimnout a zjišťovat, jaký vlastně je. I tak na mě nikdy moc nezapůsobil, ani jsme se nijak moc nesblížili. Byl to prostě kamarád mého přítele, který sdílel jeho vášeň pro auta, trávil s námi rád čas a vždycky byl tak trochu zvláštní. Postupem času jsem si na jeho extravaganci zvykla a dokonce jsem ho začala mít ráda. Díky němu jsme s přítelem něco podnikali a zažívali jsme nové věci. Nikdy jsem sice nepochopila, co na něm přítele tak fascinuje, ale věděla jsem, že jsou si hodně blízcí a respektovala jsem to.

Změna přišla až toho večera.

Matěj nás pozval k sobě do bytu a chtěl si s přítelem zahrát hry na *playstationu*, zatímco jsem se já měla bavit s jeho přítelkyní. Samozřejmě to dopadlo tak, že já i jeho přítelkyně jsme seděly a pozorovaly jsme kluky, jak hrají. To mě ale dlouho nebavilo, a tak jsem se rozhlížela po jeho pokoji a zkoumala jsem, jestli nenajdu něco zajímavého. Hned na první pohled si člověk řekne, že to není pokoj sedmadvacitiletého muže, ale že působí jako pokoj čtrnáctiletého chlapce. Na všech stěnách visely plakáty nejnovějších filmů z místního kina a obrazy z *puzzlí*. Na polici měl vystavené modely autíček a fotky, které měl v pokoji přilepené lepenkou. Na pokoji bylo vidět, že žil dlouho sám. Musela jsem se nad tím pousmát.

A pak jsem to uviděla. Na polici nad psacím stolem, hned vedle modelů autíček, se vyjímala jediná kniha. A ne jen tak ledajaká kniha. *Mein Kampf*.

Sáhla jsem po knize a začala si ji prohlížet. Matěj, který byl pohlčen hrou, si ani nevšiml, co jsem udělala. Já to ale nemohla jen tak nechat. Musela jsem se zeptat.

„Proč máš v pokoji *Mein Kampf*?“

Matěj se ani neohlédl a jen procedil skrz zuby: „Protože je to skvělá kniha.“

Tím se mezi námi rozpoutala diskuse. Zeptala jsem se, proč si myslí, že je skvělá, a on odpověděl, že je to proto, že Hitler dokázal spoustu dobrých věcí a měl řadu výborných myšlenek. Chvilí jsem na něj zůstala koukat jako opařená a nevěřila jsem, že něco takového doopravdy vyslovil. Hitler – člověk, který převrátil svět vzhůru nohama, rozpoutal druhou světovou válku a způsobil smrt desítek milionů lidí. Člověk, který zmanipuloval celý národ a přesvědčil velkou část Evropy, že vyhlazování je dobrá věc? Člověk, jehož myšlení naprosto postrádalo logiku, jehož život, původ a dokonce i vzhled odporoval všemu, o čem kázal – to byl skvělý člověk?!

Začala jsem se s ním hádat a vyjmenovávala jsem všechny ty hrozné věci, které způsobil. Matěj zastavil hru a začal mi oponovat. Tvrdil, že bez Hitlera by dnes nebyla spousta

vymožeností, že bez něj by Německo nikdy nebylo na takové úrovni a nemělo by tak významné postavení ve světě, že bez něj by se v Evropě pořád jezdilo po levé straně a že bez druhé světové války by se spousta věcí nezměnila.

Nemohla jsem mu to vyvrátit, některé z těch věcí jsem dokonce uznala. Avšak trvala jsem na tom, že i přesto, že mohl zapříčinit i některé dobré změny, nikdy to nevyváží zlo a bolest, kterou způsobil. Všechno to utrpení a smrt.

Matěj mi však oponoval dál a dál a já už po pár minutách ztratila dech. Není to však tak, že bych uznala, že má pravdu nebo že bych mu přestala chtít oponovat a vyvrátit jeho názory. Už jsem prostě nemohla pokračovat. Nemohla jsem uvěřit, že existuje moderní člověk 21. století, který sympatizuje s někým takovým. Že existuje člověk, který by ho následoval. Který by ho jednou mohl zastoupit.

Člověk by řekl, že se lidé z historie poučí, ale není to tak. Na hodinách dějepisu jsem se nejednou přesvědčila, že lidé dělají pořád stejně chyby. Jen následky se mění. Stupňují. Zhoršují. A teď už vím, že existuje živoucí důkaz, že lidstvo se nikdy nezmění. Lidstvo se nikdy nepoučí.

Historie se bude opakovat, dokud budou po zemi chodit lidé, kteří ji udržují při životě. Kteří ji budou chtít zopakovat. Jejich ideály mohou být čisté, ale nikdy nevyjdou na povrch tak, jak by si to lidé představovali.

Dokud budou lidé, historie bude žít. A to mě děsí.

Bez názvu, Tereza Ebertová, 15 let, ZŠ U stadionu, Litoměřice, (2. kategorie, 8. místo)

POZVÁNKA

**Už dnes vás zveme
na sněm Terezínské iniciativy,
který se koná v pondělí 9. dubna 2018
v hotelu DUO v Praze**
(Teplická 492, Praha 9).

**Zahájení v 10.00 hodin,
prezence od 9.15 hodin.**

Program sněmu:

Zpráva o činnosti předsednictva TI

Zpráva hospodářky

Zpráva revizní komise

Diskuse

Občerstvení

Usnesení

Volná zábava a přátelské posezení všech přítomných

**Terezínská
iniciativa**

Vydává Terezínská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Telefon: 222 310 681, e-mail: terezinskainiciativa@gmail.cz.

Redakční rada: Eva Fantová, Zoja Franklová, Doris Grozdanovičová, Anna Lorencová, Michal Stránský, Michaela Vidláková

Bankovní účty: v CZK: 59433011/0100, v USD: 348331234555011/0100

Číslo 88 vyšlo v listopadu 2017.

MK ČR E 10779